

XI. Hæc qui reputas, ingredi, aio, per atten- A
tam in cogitationes tuas vigiliam, penitus intra
captivam tuam et servam peccati mentem; et vide
illum adhuc infra cogitationes ipsas in imis, quæ
dicuntur, animæ penetralibus tuæ nidulantem an-
guem, interficientemque te suo inficiendis veneno
primariis animæ tuæ membris. Abyssus enim vere
incrustabilis cor est. Si ergo hunc occidisti, si
quantum erat imle iniquitatis, totum expurgasti, et
peccatum ejecisti, gloriare in Deo de puritate. Sin
minus, humiliatus, uti egenus et peccator adhuc,
accede ad Christum, pro occultis tuis orans. Appa-
ret enim universam tam veteris quam novi fœderis
Scripturum ad puritatem præcipue referri: quippe
cum omni homini, tam Judæo quam Græco, in pri-
mis expetibilis puritas sit; quanquam eadem cun- B
ctis haud adeo adeptu facilis; perlingere autem ad
istam cordis munditiam, aio neminem aliter quam
per Jesum solum posse. Ipse enim substantialis
vere veritas est; absque quali veritate impossibile
est, aut nosse veritatem, aut salutem assequi.

ΚΑ'. Εἴσελθε, φησὶν, ὁ ταῦτα ὑπολαμβάνων διὰ
τῆς τῶν λογισμῶν σου ἐπιστάσις πρὸς τὸν ἀρχιμά-
λωτόν σου καὶ δούλον τῆς ἀμαρτίας νοῦν, καὶ ἴδε
τὸν ἔτι τοῦτου κατώτερον καὶ βαθύτερόν σου τῶν
λογισμῶν, τὸν εἰς τὰ λεγόμενα τῆς ψυχῆς σου τα-
μιεῖα ἐμρωλεύοντα ὄφιν, καὶ ἀναιροῦντά σε διὰ τῶν
καιριωτάτων τῆς ψυχῆς σου μελῶν. "Ἄβυσσος γὰρ
ἀκατάληπτος ἀληθῶς ἡ καρδία. Εἰ οὖν τοῦτον ἀνεῖ-
λες, εἰ τὴν ἀνομίαν τὴν ἐν σοὶ πᾶσαν ἐξεκάθηρας,
καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐκβέληκας, κἀύχησαι περὶ καθ-
ρότητος ἐν Θεῷ. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ ταπεινωθεὶς ὡς ἐνδεής
τε καὶ ἀμαρτωλὸς ἔτι, πρόσελθε ὑπὲρ τῶν κρυφίων
σου δεόμενος τοῦ Χριστοῦ· πᾶσα γὰρ παλαιὰ καὶ νέα
Γραφή περὶ καθαρότητος φαίνεται: διαλεγομένη, καὶ
παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ Ἰουδαίῳ καὶ Ἑλληνὶ ἐπέραστα
τὰ τῆς καθαρότητος, κἂν μὴ πάσιν ἀνύσιμα· γενέ-
σθαι δὲ τοῦτο, τὴν τῆς καρδίας φημι καθαρότητα,
οὐ δυνατόν ἄλλως, ὅτι μὴ διὰ Ἰησοῦ μόνου· αὐτὸς
γὰρ ἡ ἐνυπόστατός τε καὶ ὄντως ἀλήθεια· καὶ δίχα
ταύτης τῆς ἀληθείας ἀμήχανον, ἢ ἀλήθειαν γινῶναι,
ἢ σωτηρίας ἐπιτυχεῖν.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

197 MACARII MAGNI

DE CHARITATE

LIBER.

I. Sicut in hisce apparentibus, exteriori homini C
renuntiasti, erogasti et distribuisti res tuas; sic et
renuntiare te præ occupationibus pravis circa res
morum oportet: et si sapientiam didicisti carna-
lem, aut cognitionem es adeptus negotiorum, et
hanc abdica. Si justificationibus carnalibus confi-
dis, ab his quoque absiste, humilians te ipsum et
in parvum contrahens. Sic enim *stultitia prædica-
tionis*¹ percipere doctrinam poteris. In hac autem
veram invenies sapientiam; non in sermonibus ex-
quisite ornatis, sed in crucis virtute. His quasi
elaboratus transcriberis in sortem eorum, qui di-
gni habitus sunt eandem acquirere. *Cruce enim Chri-*

Α'. Ὡσπερ ἐν τοῖς φαινόμενοις τούτοις τῷ ἐκτὸς ἀ-
ετᾶζω ἀνθρώπῳ, ἐψώμισάς τε τὰ ὄντα καὶ διεσχόρ-
πισας, οὕτως ἀποτάξασθαι σε ταῖς τῶν ἡθῶν προ-
λήψεις χρῆ, καὶ εἰ σοφίαν ἔμαθες σαρκικὴν ἢ γνῶσιν
πραγμάτων, ἄρνησαι ταύτην· εἰ δικαιοῦμασι πέποι-
θας σαρκικοῖς, ἀπόστηθι τούτων, ταπεινῶν σεαυτὸν καὶ
κατασμικρύνων. Οὕτω γὰρ καὶ δυνήσῃ τῇ τοῦ κη-
ρύγματος μωρῶς μαθητευθῆναι. Ἐν ταύτῃ δὲ τὴν
ἀληθινὴν εὐρήσεις σοφίαν, οὐκ ἐν λόγοις κεκομφε-
μένοις, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει. Τούτοις
ἐνεργούμενος ἐν ὑποστάσει (1) τοῖς καταξιώθεισι ταύ-
την κτήσασθαι. Ὁ γὰρ σταυρὸς, φησὶν ὁ Παῦλος,
τοῦ Χριστοῦ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις σκάνδαλον,

¹ I Cor. i. 21.

(1) Corruptus videtur locus; sensu tamen non obscuro.

"Ελλησι δὲ μωρία, ἡμῖν δὲ τοῖς σωζομένοις Θεοῦ δύνάμεις καὶ Θεοῦ σοφία.

Β'. Εἰ καὶ ἔλαβες, φησὶ, γεῦσιν ἐξ οὐρανοῦ, εἰ καὶ μετέσχες ἰκεῖνης τῆς σοφίας, καὶ ἀνάπαυσιν ἔσχες ἐν τῇ ψυχῇ σου, μηδ' οὕτως ἐπαίρου, καὶ μὴ ὡς ἐφθακῶς ἤδη καὶ πᾶσαν καταλαβὼν τὴν ἀλήθειαν τεθαρρήκως ἔστο. Μὴ σὺ ἀκούσης· Ἡδὴ κεκορισμένοι ἐστὲ, ἤδη πεπλουτήκατε· χωρὶς ἡμῶν ἐδασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐδασιλεύσατε ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. Ἀλλὰ καὶ γευσταμενος, ὡς μήπω τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀψάμενος εἶναι νόμιζες· καὶ μὴ ἐξ ἐπιπολῆς ἔστω τοῦτό σοι, ἀλλ' ὡς ἐμπεφυτευμένον διαπαντός καὶ κεκυρωμένον τῇ διανοίᾳ σου.

Γ'. Ὡσπερ τις φιλόπλουτος, κἄν μωρία συναγαγῶν χρήματα ἢ, οὐπω διακορῆς, γίνεται μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας· ἢ καθάπερ τις πόματος ἡδυτάτου πρὸς τοῦ κόρου διασπασθεὶς τὴν δίψαν, μᾶλλον ἐξέκαυσεν· οὕτω δὴ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ γεῦσις παντός οἶδε κόρου κατακαυχᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅσῳ πλουτεῖ τις τουτονὶ τὸν πλοῦτον πένητα ἐαυτὸν εἶναι κατανοεῖ. Οἱ τοιοῖδε Χριστιανοὶ οὐκ ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς τιμίαν τὴν ἰδίαν ψυχὴν, ἀλλ' ὡς τινες τῶν ἐξουδενωμένων παρὰ Θεοῦ διάκεινται δούλους τε πάντων ἀνθρώπων ἐαυτοὺς εἶναι λογίζονται. Ἐπὶ ταύτῃ πολλὰ χαίρει Κύριος καὶ ἐπαναπαύεται τῇ ψυχῇ, διὰ τὴν ἑαυτῆς ταπεινώσιν. Εἰ οὖν καὶ ἡ ἔχει τίς τι, μὴ παρὰ τοῦτο οἰηθῆ εἶναι τι ἢ ἔχειν. Ἡ γὰρ οἴησις βδέλυγμα Κυρίου· καὶ αὐτὴ ἀπ' ἀρχῆς ἐκδέβληκε τοῦ παραδείσου τὸν ἀνθρώπον, ἀκούσαντα, ὅτι Ὡς θεοὶ ἔσεσθε, καὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ τῇ ματαίᾳ ἐπιθαρρήσαντα· κατὰ μαθε πῶς ὁ Θεὸς σου καὶ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ Υἱὸς ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν πῶς ἐπτώχευσε, πῶς τοῖς ἀτίμοις συνελογίσθη, πῶς πέπονθεν. Εἰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς οὗτος, ὁ αἵματι καὶ σαρκὶ συνεστηκὸς ἀνθρώπος, ὁ γῆ καὶ σποδός, οἴμοι, καὶ τὸ παράπαν ἀγαθοῦ μὴ μεταλαβὼν, ἀλλ' ἀκαθαρσία ὢν, μέγα φρονεῖς καὶ ἀλαζονεῦη; σὺ δὲ ἀλλ' εἶπερ· εἰ συνετός, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου μᾶλλον, εὔπερ εἴληφας ἐκ Θεοῦ οὐκ ἐμόν, λέγε, τοῦτο τὸ χρῆμα· παρ' ἑτέρου τοῦτο ἔχω λαβὼν· καὶ δόξαν αὐτῷ, πάντως ἀφαιρεῖται τὸ δοθὲν ἀπ' ἐμοῦ. Οὕτω μὲν πᾶν ἀγαθὸν τῷ Κυρίῳ, τὸ δὲ κακὸν τῇ σεαυτοῦ ἐπιγραφῇ ἀσθενείᾳ. Deo, dic : Meum hoc [non est; ab alio accepi; et dedit. Sic omne quidem bonum Domino, malum autem tuæ ipsius ascribe infirmitati.

Δ'. Ὅνπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, θησαυρὸν ἐν ὀστρακίνοις ἔχειν τοῖς σπεύεσι, τὴν ἀγιαστικὴν οἴου τοῦ Πνεύματος δύναμιν, ἣν ἔτι τῇ σαρκὶ περιῶν ἄξιός κατέστη λαβεῖν. Καὶ γὰρ πάλιν φησὶν ὁ αὐτός· Ὡς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις. Ὁ γοῦν εὐρών καὶ παρ' ἑαυτῷ σχὼν τὸν ἐπουράνιον τοῦτον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, πᾶσαν τὴν τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν οὐ καθαρῶς μόνον καὶ ἀμωμήτως, ἀλλὰ καὶ πόνων ἐκτός καὶ καμάτων ἀνύειν δύναται, ὅπερ ἀπονητὶ πρότερον πολλοῦ

A sti, ait Paulus, *Judæis quidem scandalum; gentibus autem stultitia; nobis vero, qui salvamur, Dei virtus et Dei sapientia*².

II. Etiamsi acceperis gustum e celo; etsi particeps sis factus sapientiæ illius, et requiem habueris in anima tua; neque sic extollaris: neque quasi jam perveneris ad omnem veritatem, eamque comprehenderis, arroganti apud te sis confidentia. Ne et tu audias: *Jam saturati estis: jam divites facti estis: sine nobis regnatis; et ulinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus*³. Sed etsi gustaveris, te tanquam nondum Christianismum attigeris, esse reputa. Neque hoc superficialiter præ te feras velim; sed ut penitus insitum semper, ac intime sancitum in mente sit tua.

B III. Ut avarus quispiam, etsi pecuniam congesserit innumerabilem, haud exastiat, sed plura potius desiderat; aut qui a portione dulcissima ante satietatem depulsus est, sitim magis accendit: sic Dei gustus, contra omnem satietatem gloriari novit, imo quanto quis magis istiusmodi divitiis abundat, tanto magis considerat se esse pauperem. Tales Christiani non habent in æstimatione sua pretiosam animam propriam; sed velut quidam prorsus nihili, sic se coram Deo dejectos tenent, servosque omnium hominum se ipsos reputant. De tali valde gaudet Deus, et in ea suaviter requiescit anima, ejus humilitate delectatus. Si ergo aliquid habet quispiam, ne propterea infletur, existimans, esse aut habere se aliquid. Nam arrogans confidentia abominatio est Domino; et hæc a principio ejecit e paradiso hominem. Is enim cum audisset: *Eritis sicut dii*⁴, concepit illam insanam spem, et in dementem intomuit fiduciam. Considera quomodo Deus tuus et rex tuus, sed et Dei Filius, *se ipsum in formam servi accipiens*⁵, quomodo pauper factus est, quomodo cum inhonoratis est reputatus, quomodo passus est. Si autem ille cum Deus esset talia ultro subiit: tu, homuncio concretus carne et sanguine, tu, terra et cinis, heu me! tu, nullam ex te boni particulam omnino habens, sed totus quantus es ex immunditia conflatus, altum sapis, et gloriando te ostentas! Quin tu si quidem sapis, propter hoc ipsum quod accepisti a cum ipsi videbitur prorsus auferet a me id quod

D IV. Quem ait Apostolus, *thesaurum se habere in vasis fictilibus*⁶, sanctificantem existima Spiritus virtutem, quam adhuc in carne superstes dignus habitus est accipere. Etenim alibi rursus idem dicit: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio*⁷. Qui igitur invenit et apud se habet cœlestem hunc Spiritus thesaurum, omnem justitiam mandatorum, omnem operationem præscriptam, non pure solum et irreprehensibiliter, sed etiam sine labore et ærumna potest exsequi, quod antea citra laborem multum

² I Cor. i, 18. ³ I Cor. iv, 8. ⁴ Gen. iii, 5. ⁵ Philipp. ii, 7. ⁶ II Cor. iv, 7. ⁷ I Cor. i, 30.

facere, tantum aberat, quin posset. Neque enim valet quis, quantumvis velit, fructum Spiritus vere ac prout oportet excolere, ante perceptionem boni Spiritus. Itaque vim sibi quis inferat subinde per patientiam currens et fidem, ac ferventer Christum oret, ut thesaurum istum cœlestem queat assequi; et tunc omnem justitiam in ipso et per ipsum præstare poterit pure ac perfecte; sine labore, inquam, et ærumaa.

V. Qui divinas divitias Spiritus in se ipsis habent, quando cum aliquibus miscent spirituales sermones, eas quasi promentes e proprio thesauro, iis quibuscum conversantur, communicant. Qui vero istiusmodi opes non recondiderunt in penetralibus cordis, ex quo divinorum sensuum, mysteriorumque et doctrinarum naturæ captum excellentium præstantia refundaret; sed deflorata solum quædam e libris utriusque Testamenti, summa in lingua ferunt; aut auditores facti spiritualium virorum; eorum doctrina se ostentant, quæ ab iis perceperunt tanquam sua proferentes, et partus sibi subjicientes alieno: hi sane aliis quidem facilem præbent eorum quæ dicunt, fruitionem; ipsi vero post dictionem reperiuntur mendicissimiles. Quippe cum ad suum quæque verum auctorem, quæ ipsi falso pro suis venditarunt, sponte quasi sua redeant; ipsis in egestate domestica relictis, utpote qui thesaurum non possideant proprium, quem si haberent, possent se quidem primum ipsos oblectare, aliisque deinde, unde juvarentur, impertire. Propterea primum debemus a Deo nobis veras istas divitias comparare, tunc facile poterimus prodesse aliis communicando ipsis doctrinas spirituales et mysteria. Sic enim complacuit divinæ bonitati, habitare in quolibet qui crediderit; etenim. *Qui diligit me, inquit, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum*⁸. Et alibi: *Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus*⁹.

VI. Qui eo digni habiti honore, ut filii Dei fierent, et Christum in se ipsis resplendentem circumferrent, variis et differentibus modis a sancto reguntur Spiritu, et in arcano cordis a gratia demulcentur. Nihil vero conducibilius est, quam aliqua voluptatum genera, quæ in mundo conspicua sunt, **199** in medium adducere, ut, quibus fruitur anima gratiæ divinæ oblectamentis, iisdem comparentur. Est videlicet quando sancti videntur quibusdam velut excipi regiis epulis supra modum opiparis ac lautis, iisque jucundissime, imo ultra quam exprimi dicendo queat, beate saginari. Et nunc quidem ut sponsa cum sponso spiritualiter congaudentes; nunc ut incorporei quidam angeli, in tanta agilitate sunt et levitate, ut putent nullo corpore se circumvestiri. Aliquando veluti potu aliquo exhilarati, et inebriati ebrietate ineffabili mysteriorum Spiritus exsultant. Aliquando fletu et

ἄγε καὶ ἔδει. ποεῖν Καὶ Πνεύματος ἀληθινῶς γεωργήσαι πρὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος μεταλήψεως. Ἠλθὲν ἀλλὰ καὶ βιαζέσθω πᾶς τις ἑαυτὸν ἐκάστοτε δι' ὑπομονῆς τρέχων καὶ πίστεως, καὶ θερμῶς τοῦ Χριστοῦ δεέσθω, ὥστε τοῦ θησαυροῦ τοῦδε τοῦ ἐπουρανίου ἐπιτυχεῖν· καὶ τότε πᾶσαν δικαιοσύνην ἐν αὐτῷ τε δι' αὐτοῦ ποιεῖν δύνатаι καθαρῶς καὶ τελείως, ἀμόχθως τε φημι καὶ ἀταλαιπώρως.

Εἴ, Οἱ τὸν θεῖον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες ἐπειδὴν τισι κοινωνῶσι λόγων πνευματικῶν, τοῦ ἰδίου ὡς περ ἐκβάλλοντες θησαυροῦ τοῖς οἷς μεταδίδωσιν. Ὅσοι δὲ τὸν πλοῦτον ἐν μυχοῖς καρδίας οὐκ ἐθησαύρισαν, ἐξ οὗ θείων ἐνθυμημάτων καὶ μυστηρίων, λόγων τε ὑπερβαίνοντων βρῦει ἀγαθωσύνη· ἀπανθησάμενοί τινε μόνον ἐξ ἑκατέρας Γραφῆς ἐπ' ἄκρας τῆς γλώσσης φέρουσιν, ἢ καὶ ἀνδρῶν πνευματικῶν ἀκουσαὶ γινόμενοι τοῖς τούτων λόγοις ἐπικομπάζουσιν ὡς ἴδια τὰ ἐκείνων προτείνοντες, καὶ τοῖς ἄλλοις τόκοις ὑποβαλλόμενοι. Οὗτοι μὲν τοῖς ἄλλοις ἄκρον παρέσχον τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσιν· αὐτοὶ δὲ μετὰ τὴν διάλεξιν πτωχοῖς εὐρέθησαν εὐκοῦτες· ἅτε τῶν μὲν λόγων ἐκάστου, καταπερεὶ πρὸς τὰ ἴδια τῶν ἀφ' ὧν ἐλήφθη ἐπανελθόντος· ἐκείνων δὲ μὴ κεκτημένων ἴδιον θησαυρὸν, ἀφ' οὐπερ δυνατῶς εἶχον πρώτους τε αὐτοὺς εὐφραίνειν, καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ μεταδίδοσιν ὠφελεῖν. Διὰ τοῦτο ζητητέον πρῶτον παρὰ Θεοῦ πλοῦτον τὸν ἀληθινὸν τοῦτον εἰσοικίσασθαι· τότε ῥᾶδιον ἡμῖν ἔσται καὶ ἑτέροις δύνασθαι ὠφελεῖν, καὶ λόγων πνευματικῶν καὶ μυστηρίων αὐτοῖς μεταδίδοσιν. Οὕτω γὰρ ἠυδόκησεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης παντὶ τῷ πεπιστευκότι ἐγκατοικῆσαι· καὶ γὰρ, Ὁ ἀγαπῶν, φησὶν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου· καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμυκτόν· καὶ ἐν ἄλλοις· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Ζ'. Οἱ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι καταξιωθέντες, καὶ τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα ἔχοντες, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τοῦ Πνεύματος διέπονται τρόποις, καὶ ἐν τῷ ἀφανεῖ τῆς καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος περιθάλλονται. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ τινε τῶν κατὰ κόσμον φαινομένων ἀπολαύσεων εἰς μέσον παραγαγεῖν πρὸς εἰκασίαν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θείων διαγωγῶν τῆς χάριτος. Ἔστι γὰρ ὅτε γίνονται καθάπερ τινὲ βασιλικῶν δείπνων ἐνευφραίνόμενοι, καὶ ἀγαλλιῶντες ἄφραστον τινε καὶ ἄφατον ἀγαλλίασιν· καὶ νῦν μὲν ὡς νύμφη τῷ νυμφίῳ πνευματικῶς συνηδόμενοι· νῦν δὲ ὡς ἀσώματοί τινε ἀγγελοὶ τσαύτη τοῦ σώματος ἐλαφρῶς τε καὶ κουφότητι, ὡς μηδὲ νομίζειν σῶμα περιδεῖσθαι. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὡς περ τινὲ πότφ ἐνευφραίνόμενοι καὶ μεθύοντες μέθην ἄφραστον τῶν μυστηρίων τοῦ Πνεύματος· ἄλλοτε δὲ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος αὐτοὺς ἔχει, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα σωτηρίας ποτνωμένους· ὑπὸ γὰρ τῆς θείας ἀγάπης

⁸ Joan. xiv, 20. ⁹ Ibid. 23.

τοῦ Πνεύματος τῶν ἀνθρώπων πάντων περικαίόμενοι ὄλου τοῦ Ἀδάμ τὸ πένθος ἀναλαμβάνουσι. Καί ποτὲ μὲν πρὸς τοσαύτην ἀγάπην μεθ' ἡδονῆς οὐ λόγῳ ῥητῆς τοῦ Πνεύματος ἐξεκαύθησαν, ὡς εἴ γε ἦν δυνατὸν ὄλωσ, πάντα ἄνθρωπον τοῖς σπλάγχνοις ἐγκολπώσασθαι τοῖς ἰδίοις, κακοῦ διαφορὰν τὸ παράπαν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μὴ ποιούμενοι· ποτὲ δὲ τοσοῦτον ἑαυτοὺς ἐξουδένωσαν, ὡς μηδένα εἶναι τὸν μετ' αὐτοὺς οἰεσθαι, ἀλλὰ πάντων ἐσχάτους ἑαυτοὺς λογίζεσθαι. Καὶ νῦν μὲν ἀνεκλακῆται χρᾶς τοῦ Πνεύματος κατεπόθησαν· νῦν δὲ καθάπερ τις τῶν ἰσχυρῶν βασιλικὴν λαβῶν πανοπλίαν, καὶ πρὸς πόλεμον κατελθὼν τοὺς ἐναντίους κατετροπώσατο, τὸν ἴσον καὶ οὐ τοιτρόπον ὄπλοις φραζόμενοι τοῖς τοῦ Πνεύματος πρὸς τοὺς ἀφανεῖς κατῆλθον ἐχθροὺς, καὶ τούτους τοῖς ποσὶν ὑπέθεντο τοῖς ἰδίοις· ἄρτι μὲν πολλή τις γαλήνη αὐτοὺς περιβάλλει καὶ ἡσυχία, εἰρήνη τε περιθάλλει, καὶ ἡδονῇ κάτοχοι γίνονται θαυμασίᾳ· ἄρτι δὲ συνέσει καὶ σοφίᾳ θεία καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξερευνήτῳ· τοιαῦτα πρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ σοφίζονται χάριτος, ἃ μηδεμιᾶ γλώσση δύναμις ἐξεῖπειν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ὡς ἓνα τῶν πάντων αὐτοὺς ἀνθρώπων ὄψει φαινομένους· οὕτως ἡ θεία χάρις πολυτρόπως ἑαυτὴν ἐν τούτοις ἐξαλλάττουσα καὶ ποικίλλουσα παιδοτριβεῖν ὡσπερ καὶ γυμνάζειν βούλεται· τὴν ψυχὴν, ἵνα τελείαν αὐτὴν καὶ ἁμωμον καὶ καθαρωτάτην τῷ ἐπουρανίῳ παραστήσῃ Πνεύματι.

Ζ'. Τὰ εἰρημένα ταυτὶ τοῦ Πνεύματος ἐνεργήματα, μεγάλων μέτρων εἰσὶ, καὶ τῶν ἐγγυτάτω τῆς τελειότητος. Αὗται γὰρ αἱ ποικίλαι τῆς χάριτος παρακλήσεις διαφόρως μὲν, ἀλλ' ἀδιαλείπτως αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργοῦνται, ἐνεργείας ἐνέργειαν Πνεύματος διαδεχομένης. Ὅποτε γὰρ εἰς τὴν τελειότητά τις τοῦ Πνεύματος καταντήσῃ, πάντων ἀκριβῶς τῶν παθῶν ἀποκαθαρθεῖς, καὶ ὄλωσ τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἐνωθεῖς ἐπειδὴν καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ καταξίωθει Πνεῦμα γενέσθαι, ὡς συγκραθεῖσα τῷ Πνεύματι, τότε ὄλον φῶς, ὄλον χαρὰ, ὄλον ἀνάπαυσις, ὄλον ἀγαλλίασις, ὄλον ἀγάπη, ὄλον σπλάγχνα, ὄλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνεται· καὶ οἶοναὶ καταπέποτα· εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ὡς ἐν ἀβύσσῳ θαλάσσης λίθος ὕδατι πανταχόθεν περισχόμενος· ταύτη τοιγαροῦν οἱ τοιοῦδε κατὰ πάντα τρόπον, τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι συναφθέντες, αὐτῷ τῷ Χριστῷ ἁρμολιώνται, τὰς ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος ἀτρέπτους παρ' ἑαυτοῖς ἔχοντες, καὶ καρποὺς τοιούτους τοῖς πᾶσιν ἐπιδεικνύμενοι. Ἐπὶ γὰρ ἔνδον ἁμωμοί τε καὶ καθαρὸι διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπηρτίσθησαν, ἀμύχανον ἔξω καρποὺς κακίας προσενεγκεῖν, ἀλλὰ πάντοτε διὰ πάντων οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς διαλάμπουσιν· αὕτη ἐστὶν ἡ προκοπὴ τῆς πνευματικῆς τελειότητος, τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν φθάσαι ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος παραινεῖ λέγων· Ἴνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλῆρωμα τοῦ Χριστοῦ.

A luctu squalent, ob hominum salutem cum gemitu ingemiscetes. Nam divino erga omnes homines amore accensi, ob totum humanum genus luctu comprehenduntur. Et interdum tanto amore cum voluptate verbis non exprimenda inflammati sunt, ut, si fieri possit, omnem prorsus hominem, sine discrimine boni, mali, innocentis, scelerati, intra suæ viscera colligere charitatis, et fovere cupiant. Nonnunquam adeo se vilipendunt, ut pateat neminem sibi esse inferiorem; quin et postremos omnium se esse existiment. Et nunc quidem inenarrabili absorpti sunt Spiritus gaudio, mox veluti aliquis ex fortibus heroibus regia indutus armatura in bellum descendit, atque hostes propulsat; eundem in modum et ipsi, armis Spiritus muniti, invisibiles adoriuntur inimicos, eosque propriis conculcant pedibus. Est cum ipsos multa circumamplēctitur serenitas et tranquillitas, paxque fovet beata, et voluptate imis in sensibus delibutos prorsus mira. Rursus prudentia, sapientia divina et cognitione Spiritus ineffabili beantur, et tot ac tantas res a gratia Christi edocentur, ut nulla lingua ea possit effari. Est vero quando non alii ac unus ex vulgo appareant. Sic multifariam divina gratia se ipsam varians ac multipliciter transformans exercere vult ac diverse instruere animam, ut perfectam ipsam, immaculatam, purissimam supercœlesti sistat Spiritui.

VII. Hi quos modo diximus Spiritus effectus magnorum graduum sunt, et perfectioni proximorum. Hæ siquidem diversæ consolationes gratiæ, differenter quidem cæterum indesinenter in iis a Spiritu exercentur, operatione operationem Spiritus semper excipiente. Quando enim aliquis ad perfectionem Spiritus pervenerit, cunctis perfecte perturbationibus purgatus, et totus Paracleto Spiritui per ineffabilem communionem unitus; et cum ejus anima ad eam evecta dignationem fuerit, ut Spiritus et ipsa sit, in unum cum Spiritu concreta; tunc totus lux, totus gaudium, totus requies, totus exultatio, totus charitas, totus visceralis compassio, totus bonitas, totus benignitas fit; et quasi absorptus immergitur in virtutes potentiæ boni Spiritus, sicut in abyso maris lapis aqua undecunque comprehensus. In hunc igitur modum tales homines omnimode Dei Spiritui cohærentes, ipsi Christo assimilantur, virtutes Spiritus immutabiles in se ipsis habentes, et fructus iis consentaneos cunctis exhibentes. Fieri enim nequit ut, cum intus ipsi inculpati et puri per Spiritum effecti sint, fructus extra malitiæ proferant; sed omnis ex parte per omnia fructus in iis Spiritus elucent. Talis profectus est spiritualis perfectionis, *plenitudinis Christi*, in quam occurrere nos Apostolus adhortatur dicens: *Ut impleamini in omnem plenitudinem Christi*¹⁰. Et rursus: *Donec occurramus*

¹⁰ Ephes. III, 19.

in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi ¹¹.

200 VIII. Est quando, simul ac incipit aliquis genu flectere, plenum huic repente divina operatione fit cor; et anima condelectatur Domino, ad instar, ut dictum est, sponsæ cum sponso. Hoc magnus dicit Isaias: *Quo enim modo gaudet sponsus super sponsam, sic gaudet Dominus super te* ¹². Est etiam, quando contingit occupari quidem talem tota die; una autem ubi se idem hora orationi permiserit, rapitur ab ipsa interior homo, et immenso profundo illius sæculi futuri tenetur comprehensus. Oblectat autem ipsum arcana et ineffabilis voluptas, ita ut mens quidem obstupescat tota suspensa et in sublime rapta; oblivioque internis sensibus subrepat terrenæ hujus mundi sapientiæ; utpote repletis ipsi objecto digniori cogitationibus, ut dictum est, et captivis procul abductis contemplatione infinitarum et incomprehensibilium rerum, ut in illa hora per orationem homini accidat evolare simul cum oratione ipsius animam.

IX. Ad interrogantem autem, an possibile homini sit in eo semper statu durare, sic respondendum est: nunquam quidem gratiam non inesse, et non penitus radicari quasi coalescentem in naturam unam homini in quo est. Cæterum una cum sit ipsa, non uno tamen modo, sed multipliciter, prout vult, et convenire videt] ad ipsius utilitatem hominis, varias vicissitudines dispensat. Nam aliquando quidem acriorem ipsi, aliquando languidiorem flammam subjicit. Est quando lux magis resplendet; est quando contrahat fulgorem, et caliginem obducat quamdam, divina prorsus dispositione, lampade inexstinguibiliter nihilominus ardente. Quando vero fulgentiori et puriori radiat lumine, velut abundantiori potu exhilaratus homo festum diem celebrat. Est etiam cum ipsum in corde micans lumen alteri lumini sub intimis profundius latenti velut fenestram aperit, ut homo totus dulcedine illa et speculatione plane absorptus, non amplius in se ipso sit, sed quasi fatuus et noxius habeatur mundo, propter inusitatas illecebras amoris et voluptatis et profunditatem, queis dignus habetur, mysteriorum. Et contingit sæpius isto tempore ipsum perfectorum contingere graduum mensuram, et omni liberum esse peccato et irreprehensibilem; verum posthæc contrahi rursus velum iterum obtendi.

X. Sic tecum reputa res gratiæ se habere: finge tibi, residere perfectionem in duodecimo gradu; est igitur, ut ad hanc gradus mensuram liceat ascendere; sed vicissim remittit gratia, et uno descendens gradu, in undecimo, ut ita loquar, subsistit, ubi mirabilia illa ipsi ostenduntur, et quorum ille experimentum cepit homo: sed eodem modo si hæc se semper haberent, non esset ipsi

Καὶ πάλιν· Μέχρι κατανήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.

Η'. Ἔστιν ὅτε, φησὶν, εἰσέρχεται τις κλῖναι γόνου, καὶ τούτῳ ἡ καρδία μεστὴ θείας ἐνεργείας γίνεται, καὶ ἡ ψυχὴ συνευφραίνεται. Κυρίῳ, καθάπερ ἤδη δεδύλωται, νόμφης τρόπον κατὰ τοῦ νομφίου· Ὁ μέγας τοῦτό φησιν Ἡσαΐας· Ὅν γὰρ τρόπον εὐφραίνεται νομφίος ἐπὶ νόμφης, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί· ἔστι δ' ὅτε συνέδη μὲν ἀσχολεῖσθαι τὸν τοιοῦτον ἥλης ἡμέρας, κατὰ δὲ μίαν ὥραν εἰς εὐχὴν ἑαυτὸν ἐπιτρέψαντα, ἀρπάζεται παρ' αὐτῆς ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ κάτοχος ἀπείρω βάθει τοῦ αἰῶνος ἐκείνου γίνεται. Ἔχει δὲ αὐτὸν ἀπόβροχτος ἡδονῆ, ὡς ἐκπλήττεσθαι μὲν τὸν νοῦν μετέωρον ὅλον ὄντα καὶ ἠρπάχμενον· λήθην δὲ ταῖς φρεσὶν ἐγγίνεσθαι τοῦ ἐπιγείου τοῦδε φρονήματος· ἅτε μεστωθέντων αὐτῶ τῶν λογισμῶν, ὡσπερ εἴρηται, καὶ εἰς ἀπέραντα τε καὶ ἀκατάληπτα πράγματα αἰχμαλώτων αὐτῶ ἀπαχθέντων, ὡς ἐν ἐκείνῃ ὥρᾳ δι' εὐχῆς τῷ ἀνθρώπῳ γίνεσθαι συναπελθεῖν ἅμα τῇ εὐχῇ καὶ τὴν ψυχὴν.

Θ'. Πρὸς δὲ γε τὸν ἐρωτῶντα, φησὶν, εἰ πάντοτε δυνατόν τῷ ἀνθρώπῳ τῇ τοιαύτῃ διαρκεῖν καταστάσει, ταῦτα λεκτέον· ὡς ἡ μὲν χάρις οὐκ ἔστιν ὅτε μὴ σύνεστι καὶ ἐβρίζωται, καὶ ὡς φυσικόν τι πεπηγὸς ἐγγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ ᾧ σύνεστι· μία δὲ οὖσα αὐτῇ πολυτρόπως, ὡς ἐθέλει, πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου συμφέρον, οἰκονομεῖ· ποτὲ μὲν γὰρ πλέον αὐτῷ τὸ πῦρ, ποτὲ δὲ ἀμβλύτερον ἀνακαίει. Καὶ τὸ φῶς, ἔστι μὲν ὅτε μᾶλλον ἐκλάμπει, ἔστι δ' ὅτε καὶ συστέλλεται καὶ ἐπιστυγνάζει κατὰ θεῖαν πάντως οἰκονομίαν, καίτοιγε τῆς λαμπάδος ἄσβεστα καιομένης. Ὅτε δὲ φαῖβρονθῇ πλέον, τότε καθάπερ ἐν μέθῃ πλείονι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐορτάζεται· ἔστι δ' ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τὸ φαῖνον ἐν καρδίᾳ, τῷ ἐνδοτέρῳ δῆπου καὶ βαθυτέρῳ διανοίγει φωτὶ, ὥστε ὅλον τὸν ἄνθρωπον τῇ γλυκύτητι ἐκείνῃ καὶ θεωρίᾳ καταποθέντα μηκέτι ἐν ἑαυτῷ εἶναι, ἀλλ' ὡς μωρὸν τε καὶ βλαβερὸν ὑπεῖναι τῷ κόσμῳ, διὰ καινοῦς ἕυγας ἀγάπης καὶ ἡδονῆς, καὶ τὸ βάθος ὧν ἤξιώται μυστηρίων. Καὶ συμβαίνει πολλάκις κατ' ἐκείνον μὲν τὸν καιρὸν τῶν τελείων αὐτὸν ἐπιβῆναι μέτρων, καὶ εἶναι πάσης ἀμαρτίας ἐλεύθερόν τε καὶ ἀνεπίληπτον, μετὰ δὲ ταῦτα συσταλῆναι τρόπον τινὰ τὴν χάριν, καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας ἐπιστῆναι δυνάμειος.

quodammodo gratiam; et ab adversaria potestate

Γ'. Οἷου μοι, φησὶν, οὕτως τὰ τῆς χάριτος ἔχειν. ὑπακείσθω γὰρ σοι πρὸς δωδέκατον βαθμὸν ἀνιέναι τὴν τελειότητα· εἶναι μὲν οὖν ὅτε καὶ τουτὶ τὸ μέτρον ἐφικτὸν γίνεται· πλὴν ἀλλ' ἐνδίδωσι πάλιν ἡ χάρις, καὶ ἕνα ὑποβάσα βαθμὸν, εἰς τὸ ἐνδέκατον, ὡς εἰπεῖν, ἵσταται. Ἐδείχθη ἐκεῖνα δὴ τὰ θυμάσια, καὶ ὧν πείραν καὶ ἄνθρωπος ἔσχεν ἐκεῖνος· εἰ τὸν ἴσον αὐτῷ τρόπον εἶχε ταῦτα διαπαντός, οὐκ ἂν δυ-

¹¹ Ephes. iv, 13. ¹² Isa LXII, 5.

νατὸν αὐτῶ ἦν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ βάρος ὑπιέναι τοῦ λόγου, οὕτε μὴν ἀκούειν τι καὶ λέγειν, ἢ καὶ περὶ τοῦ, κὰν τὸ βραχύτατον, μεριμνῶν, ὅτι μὴ κεῖσθαι μόνον μιᾶς γωνίας ἐπειλημμένον, καὶ μετέωρον, καὶ μεμεθυμένον· ταύτη τοι καὶ τὸ λέλειον αὐτῶ μέτρον οὐ παρεσχέθη· ἵνα καὶ τῇ ἀδελφῶν προνοίᾳ, καὶ τῇ τοῦ λόγου διακονίᾳ καιρὸν ἔχη σχολάζειν.

ΙΑ'. Ἀκούοντες, φησὶ, τοῦ λόγου τῆς βασιλείας, καὶ πρὸς δάκρυα καταγόμενοι, μὴ τοῖς ἡμετέροις τούτοις ἐναπομείνωμεν δάκρυσι, μηδὲ τῇ ἡμῶν ἀκοῇ ὡς καλῶς ἀκούσαντες, μηδὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς καλῶς ἰδόντες, ἀρκούντως ἔχειν ἑαυτοῖς λογιζώμεθα· καὶ γὰρ εἰσὶν ἕτερα ὄτα καὶ ἕτεροι ὀφθαλμοί, καὶ κλαυθμοὶ ἕτεροι, ὡς δὴ καὶ διάνοια καὶ ψυχὴ ἕτερα, ὅπερ ἔστιν αὐτὸ θεϊκὸν Πνεῦμα καὶ ἐπουράνιον, τὸ ἀκούον τε καὶ κλαῖον, εὐχόμενόν τε καὶ γινώσκον· καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ἐν ἀληθείᾳ ποιοῦν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος τὴν μεγίστην ἐπαγγελόμενος τοῦ Πνεύματος δωρεάν· Ὑπάγω, ἔλεγεν, ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα· καὶ πάλιν· Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνος οὖν προσεύξεται καὶ ἐκεῖνος κλαύσεται. Τὸ γὰρ, τί προσευξόμεθα, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· αὐτῶ γὰρ τῷ Πνεύματι μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα δῆλόν ἐστι. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησὶν, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ καὶ, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ Παρακλήτου ἐπιφοιτήσαντος, καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀποστόλων σκηνωσάσης, τὸ μὲν τῆς κκίας κάλυμμα εἰσάπαν αὐτῶν ἀφῆρέθη, τὰ πάθη δὲ κατηργήθη, καὶ τὰ τῆς καρδίας αὐτοῖς ἀπεκαλύφθησαν ὄμματα. Καὶ τότε λοιπὸν σοφίας πλησθέντες, καὶ τέλειοι καταστάντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, δι' ἐκείνου μὲν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ποιεῖν ἔγνωσαν, δι' ἐκείνου δὲ καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν ἐχειραγωγήθησαν ἡγεμονεύσαντός τε καὶ βασιλεύσαντος αὐτοῖς τῶν ψυχῶν. Ὅταν οὖν καὶ ἡμῖν ἐπακούωσι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ κλαίειν ἐπέρχηται, δεηθῶμεν Χριστοῦ, πῶς ἀνεπιδοιάσθῃ ἐλεύσεσθαι πρὸς ἡμᾶς, ἐλπίζαντες ἀληθῶς ἀκούον

λημα.

ΙΒ'. Τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχειν οἴου, φησὶν· ἐπικεῖται τις δύναμις ἐπικαλύπτουσα τὸν ἐλαφρὸν νοῦν, ὡς ἀῆρ τις λεπτός· καίτοι δὲ τῆς λαμπάδος αἰεὶ ποτε καιομένης καὶ φαινούσης, καθάπερ εἴρηται· ἀλλὰ τῷ φωτὶ ἐκείνῳ ὡς κάλυμμά τι ἐπικεῖται· ταύτη τοι οὐδὲ ἔκκρυνός ἐστιν ὁ τοιοῦτος μὴ εἶναι τέλειος, μηδὲ τὸ ὅλον ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἀμαρτίας· ἀλλ' οἷον εἰπεῖν ἐλεύθερός τε καὶ οὐκ ἐλεύθερος· τοῦτό τε οὐκ ἀθεεὶ πάντως· ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται θεῖαν· καὶ ποτε μὲν διαλύεται καὶ θραύεται ἐκεῖνο τὸ μεσότοι-

A possibile ut dispensationem hanc gratiosam et onus illud sustineret. Neque sane audire, nec curare quilibet quamvis minimum rerum humanarum potest, nisi quod jacet tantum in angulo correptus, et suspensus, et inebriatus. Unde perfecti ipsi gradus mensura non indulgetur; ut et fratrum curam habere, et ministerio verbi vacare possit.

XI. Cum audiendo sermones de regno Dei ad pias lacrymas movemur, non acquiescamus iis lacrymis tanquam nostris; neque has imputemus aut auribus nostris, quasi bene audierint; aut oculis, quasi bene viderint; et sufficere istos sensus ad talia reputantes. Etenim aliæ sunt aures, alii oculi, alii fletus, uti et alia mens et anima alia; divinus nempe **201** ipse ac supercœlestis Spiritus audiens et flens, orans et cognoscens, voluntatemque in veritate divinam faciens. Quandoquidem apostolis Dominus maximum promittens Spiritus donum: *Vado, ait, at Paracletus Spiritus sanctus, quem Pater mittet in nomine meo, ille vos docebit omnia* ¹³. Et rursus: *Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem* ¹⁴. Ille igitur orabit, ille lacrymabitur. Etenim *Quid oremus*, inquit divinus Apostolus, *prout oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* ¹⁵. Nam ipsi Spiritui soli Dei voluntas perspecta est. Siquidem *Quæ Dei sunt*, inquit, *nemo novit, nisi Spiritus Dei* ¹⁶. Quoniam et quando, juxta promissionem, die Pentecostes descendit Paracletus, et virtus boni Spiritus animabus apostolorum insedit; velamen quidem illud, quo innata homini pravitas mentem obumbrat, plane ab iis ablatum est; vitiosi vero affectus aboliti sunt: oculique mentis ipsorum sunt aperti. Et tunc de cætero sapientia repleti, et perfecti constituti a Spiritu, per illum quidem et Dei voluntatem facere decreverunt, per illum et ad omnem veritatem manuducti sunt, regnantem in animabus ipsorum. Quando ergo nobis quoque audientibus verbum Dei in lacrymas resolvi contigerit, oremus Christum, fiducia omnem dubitationem pellente, ut veniat ad nos, certo sperantes, suum Spiritum auditurum, et oraturam in nobis ad ipsius voluntatem καὶ προσευχόμενον Πνεῦμα κατὰ τὸ αὐτοῦ θέ-

XII. Rem sic se habere puta: incumbit vis quædam superne obtegens expeditam mentem, ut aer quidam tenuis; ardente nihilominus semper et lucente, ut dictum est, lampade; sed illi ejus luci quoddam superne quasi operculum imponitur; unde qui ejusmodi est, haud inficias iverit, nequaquam esse perfectum, nec ex toto liberum a peccato; rerum, ut sic dicam, liberum simul et non liberum, id vero haudquaquam omnino sine numine; sed per dispensationem divinum. Ac nonnunquam

¹³ Joan. xiv, 26. ¹⁴ Joan. xvi, 22. ¹⁵ Rom. viii, 26. ¹⁶ I Cor. ii, 2.

quidem dissolvitur et seinditur et ille *medius paries maceris*; quandoque omnino non dissolvitur. Neque pari per omnia in his passu procedit orationis negotium; sed est quando amplius accenditur gratia, et consolatur, et quietem præbet; est rursus, quando hebetior et remissior fit, prout ipsa gratia, accommodate ad ipsius utilitatem hominis benevole providens, varie dispensat. Ingressus tamen sum certis momentis in perfectam mensuram; gustum percepi et experientiam habui beati illius ævi. Nondum autem quemquam vidi Christianum perfectum, aut omni ex parte, in tempus omne, liberum. Sed requiescit aliquis in gratia, et mysteriorum ac revelationum fit particeps; et in multam dulcedinem gratiæ intrat; et peccatum rursus nihilominus inest ipsi. Tales porro propter exuberantem gratiam et lumen ipsos illustrans, per imprudentiam dico, perfecti esse et liberi videntur sibi; ego vero nondum, uti dixi, vidi ullum hominem perfecte liberum; nam et quadam ex parte mihi contigit, momentis quibusdam, in illam, quatenus dictum est, mensuram ingredi. Et novi, edoctus experimentis, qualis demum sit perfectus homo.

XIII. Cum audire tibi contigerit de communicatione sponsi cum sponsa, de choris, de cantu et festis, nihil materiale aut terrenum cogitaveris. Et enim in exemplum duntaxat per condescensionem **202** hæc assumuntur. Quoniam illa quæ his designantur, spiritualia et oculis carneis incontigua sunt. Animæ vero sanctæ ac fideli sub comprehensionem veniunt et ipsa communicatio sancti Spiritus, et supercælestes thesauri, chori ac festa sanctorum angelorum. Quia isti tantum homini manifesta fiunt, qui experimentum eorum ceperit; non introductus autem in hæc adyta, nec qualemcunque talium formare ideam potest. Reverenter igitur de huiusmodi rebus audi, quoad tibi contingat credenti, ut dignus habearis fruitione tuarum rerum. Et tunc scies ipsa experientia oculorum animæ, qualium bonorum animæ Christianorum fieri compotes queant. Nam in resurrectione corpori quoque continget horum esse participi, videreque illa et quodammodo palpare, quando ipsum spirituale factum fuerit.

XIV. Propria animæ nostræ decora, et boni fructus, videlicet oratio, charitas, fidesque et vigilia et jejunium, et alia virtutum officia, ubi mista per participationem fuerit communioni Spiritus, tunc et ipsa, velut thymiana coniectum in ignem, opulentam emittunt fragrantiam: sed et nobis redditur facile conversari congrue ad voluntatem Dei; utpote cum sine Spiritu sancto, quemadmodum jam antea dictum est, nemo possit intelligere Dei voluntatem. Ut enim quæ viro nubet mulier, prius quidem quam et conjungatur, proprio vivit arbitrio, et prout ipsi libitum est de se consulit; simul autem sub mariti convenerit manum, sub eo rerum omnium actionumque suarum, moderatore vivit, se respicere ipsam ex eo desinens; pari modo et anima prius habet

A χον τοῦ φραγμαῦ, ποτὲ δὲ τὸ σύμπαν οὐ διαλύεται, οὐδὲ διαπαντὸς ἐπίσης τὰ τοιαῦτα τῆς εὐχῆς· ἀλλὰ ἔστι μὲν ὅτε πλέον ἡ χάρις ἀνάπτεται, καὶ παρακαλεῖ καὶ διαναπαύει· ἔστι δὲ ὅτε στυγνοτέρᾳ καὶ ὑφειμένη γίνεται, καθὼς αὐτῇ ἡ χάρις πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ οἰκονομεῖ. Ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὸ τέλειον μέτρον ἐν τισὶ καιροῖς, καὶ ἐγευσάμεν καὶ πείραν ἔσχον ἐκείνου τοῦ αἰῶνος. Οὕτω δὲ οὐδένα εἶδον Χριστιανὸν τέλειον ἢ καθάπαξ ἐλεύθερον· ἀλλὰ καὶ διαναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ μυστηρίων καὶ ἀποκαλύψεων κοινωνὸς γίνεται, καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τῆς χάριτος εἰσεσι· καὶ ἡ ἀμαρτία πάλιν αὐτῷ σῶνεται. Οἱ δὲ τοιοῦτοι διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν, καὶ τὸ ἐλλάμπον αὐτοῖς φῶς, κατὰ γε ἀπειρίαν φημί, τέλειοί τε καὶ ἐλεύθεροί· ἔδοξαν εἶναι· ἐγὼ δὲ, ὡς εἴρηται, οὕτω οὐδένα εἶδον ἀκριβῶς ἐλεύθερον· ἐπειδὴ κάμοι μερικῶς καιροῖς ἐν τισὶν ἐξεγένετο εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον ἧ λέλεκται εἰσελθεῖν, καὶ οἶδα καταμαθῶν ὁποῖός τις ὁ τέλειος ἀνθρωπός ἐστιν.

B

II'. Ἐπειδὴν ἀλοῦσαι σοὶ γένοιτο περὶ κοινωνίας νυμφίου καὶ νύμφης, καὶ χορῶν, καὶ ἑορτῶν, μηδὲν ὑλικὸν μηδὲ πρόσγειον ἐννόησον. Καὶ γὰρ εἰς ὑπόδειγμα μόνον συγκαταβατικῶς ταῦτα παραλαμβάνεται. Ἐπεὶ ἐκεῖνα ἄρρήτὰ τέ ἐστι καὶ πνευματικά, καὶ ὀφθαλμοῖς τοῖς σαρκικοῖς ἄψυστα· ψυχῇ δὲ ἀγία καὶ πιστῇ πρὸς κατάληψιν ἔρχεται, αὕτη τε ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ οἱ ἐπουράνιοι θησαυροί, οἱ χοροὶ τε καὶ ἑορταὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῃ καταφανῇ γίνονται, ἀμύητῃ δὲ οὐδὲ ἐννοῆσαι δυνατόν τὸ παράπαν. Εὐλαδῶς οὖν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις ἂν καὶ σοὶ γένοιτο πιστεύοντι καταξιωθῆναι τῶν τοιούτων τυχεῖν· καὶ τότε εἴσῃ αὐτῇ πείρᾳ τῶν ἀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς οἷων ἀγαθῶν ψυχαὶ τε Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει καὶ αὐτῷ τῷ σώματι τῶν τοιούτων παρέσται τυχεῖν, βλέπειν τε αὐτὰ καὶ οἶονεῖ κρατεῖν, ὁπόταν καὶ αὐτὸ γένηται πνεῦμα.

C

ΙΔ'. Τὰ ἴδια τῆς ψυχῆς κάλλη, καὶ οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ, ἧτοι εὐχή, ἀγάπη, πίστις τε καὶ ἀγρυπνία καὶ νηστεία, καὶ τὰλλα τῶν ἀρετῶν ἐπιτηδεύματα, ἐπειδὴν μιγείη, καὶ κοινωνήσῃ τῆς τοῦ Πνεύματος κοινωνίας, τότε καὶ αὐτὰ καθαπερὲ θυμίαμα πυρὶ βληθὲν, πλουσίαν ἀποδίδωσι τὴν εὐωδίαν· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν γίνεται ῥάδιον ἀκολούθως τῷ θελήματι πολιτεύεσθαι τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἄνευ Πνεύματος τοῦ ἀγίου, καθάπερ ἤδη πρότερον εἴρηται, μηδενὶ δυνατόν ἦν συνιέναι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα. Ὡσπερ γὰρ ἀνδρὶ πρὸς γάμον συνοῦσα γυνή, πρότερον μὲν ἢ συναφθῆναι, γνώμη τῇ ἰδίᾳ στοιχεῖ, καὶ θελήματι τοῖς ἑαυτῆς κέχρηται, ἐπειδὴν δὲ συνέλθῃ καθ' ἓν, ὑπ' ἐκείνῃ ἡγεμόνι τὸ σύνολον ζῆ, τοῦ πρὸς ἑαυτὴν ὄραν, ἀφειμένη· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ψυχῇ ἔχει μὲν ἴδιόν τι θέλημα, καὶ ἰδίου νόμους, καὶ ἔργα ἴδια· ἐπειδὴν

D

δὲ γένηται ἀξία τῷ ἐπουρανίῳ ἀνδρὶ Χριστῷ συνελθεῖν, ὑποτάσσεται τῷ τόμῳ τοῦ ἀνδρός, οὐκ ἔτι τῷ ταύτης θελήματι, ἀλλὰ τῷ ταύτης νομφίου ἐπομένῳ Χριστοῦ.

ΙΕ'. Τὸ τοῦ γάμου ἔνδυμα τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν ἡγοῦ· τὴν ὃ μὴ ἐνδύναί γεγωνῶς ἀξίος, τοῦ ἐπουρανίου γάμου καὶ τοῦ δείπνου τοῦ πνευματικοῦ κοινωνῶς οὐκ ἔσται. Θῶμεν σπουδῆν τοῦ πνευματικοῦ καὶ θείου πιεῖν οἴνου, καὶ μεθυσθῆναι μέθην νηφάλιον· ἴν' ὡσπερ οἱ οἴνου διακορεῖς λαλίστεροι γίνονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, τοῦ πνευματικοῦ τούτου διάπλοιο γεγωνότες οἴνου, μυστηρίων θείων λαλήσωμεν διηγήματα. Καὶ τὸ ποτήριόν σου γὰρ, φησὶ Δαβὶδ, μεθύσκον με, ὡσεὶ κράτιστον!

ΙΣ'. Αὕτη ἐστὶν ἡ πτωχὴ τῷ Πνεύματι ψυχὴ, ἥτις ἐπιγινώσκει μὲν τὰ ἑαυτῆς τραύματα, ἐπιγινώσκει δὲ τὸ περιέχον αὐτὴν τῶν παθῶν σκότος, καὶ τὴν ἀπὸ Κυρίου διαπαντός ἐπιζητεῖ λύτρωσιν· ἢ φέρει μὲν πόνους, ἐπ' οὐδενὶ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν χαίρει. ἀλλὰ τῷ καλῷ μόνῳ ἱατρῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ πέποιθεθεραπείᾳ. Πῶς οὖν ἡ τετραυματισμένη αὕτη ψυχὴ καλὴ καὶ εὐπρόσωπος ἔσται, καὶ πρὸς συμβίωσιν ἀρμόζουσα τῷ Χριστῷ; πῶς ἄλλως ἢ κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κτίσιν, καὶ τὴν σαφεῖ τῶν οἰκείων τραυμάτων καὶ τῆς πτωχείας ἐπίγνωσιν; Εἰ γὰρ οἷς ἔχει τραύμασί τε καὶ μώλωψι τῶν παθῶν μὴ συνήδεται, μηδὲ συνηγορεῖ τοῖς σφάλμασιν, οὐ λογίζεται αὐτῇ τὴν ἀμορφίαν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐλθὼν ἱάται καὶ θεραπεύει, καὶ ἀπαθὲς αὐτῇ καὶ ἀφθόρον τι κάλλος ἀποκαθίστησι· μόνον αὐτῇ προαιρέσει μὴ κοινωνεῖτω τοῖς πραττομένοις, καθάπερ εἴρηται, μηδὲ τοῖς ἐνεργουμένοις συνευδοκεῖτω πάθεσιν. Ἄλλ' ὄλη δυνάμει πρὸς Κύριον ἐκδοάτω, ἵνα διὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τῆς ἐλευθερίας πάντως ἀξιωθῆ τῶν παθῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ψυχὴ μακαρία· οὐαὶ δὲ τῇ μὴ συναίσθησιν δεχομένη τραυμάτων, μηδὲ ἔχειν τι κακίας διὰ πολλὴν καὶ ἄμετρον οἰομένη κακίαν· ταύτην γὰρ οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἐπισκέπτεται ἱατρός, οὐδὲ θεραπεύει, ὅτι μηδὲ μέλει αὐτῇ τῶν τραυμάτων, ἅτε καλῶς ἔχειν καὶ ὑγιῶς ἡγουμένη· Οὐ γὰρ χρεῖαν ἔχουσι, φησὶν, οἱ ὑγιαίνοντες ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.

invisit medicus, nec sanat; quoniam sollicitudine non tangitur vulnerum propriorum; utpote quæ se bene habere ac vigere sanitate existimet. *Non enim (inquit) egent qui sani sunt medico, sed qui male habent* ¹⁸.

ΙΖ'. Μακάριοι τῷ ὄντι καὶ ζηλωτοὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ὑπερφουδῆς ἀπολαύσεως, ὅσοι διὰ θερμῆς καὶ φιλαρέτου διαγωγῆς τῶν ἐπουρανίων τοῦ Πνεύματος μυστηρίων πείρα καὶ αἰσθήσει τὴν γνῶσιν εἰλήφασι, καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχουσιν. Οὗτοι καὶ συμπάντων κρείττους ἀνθρώπων εἰσὶ· καὶ φανερὰ ἡ ἀπόδειξις. Τίνοι γὰρ τῶν δυνατῶν, ἢ σοφῶν, ἢ φρονίμων ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπῆρξεν ἐπιστρεφομένῳ περὶ τὴν γῆν, ἐκεῖ τε ἐργάσασθαι ἔργα πνευματικῶν, καὶ τὰ κάλλη τοῦ Πνεύματος κατοπεῦσαι; νυνὶ δὲ πένης τις τὸ φαινόμενον, πένης ἄκρως καὶ ἐξουδε-

A voluntatem quamdam propriam, leges ususque proprios, opera propria: postquam vero digna facta fuerit quæ supercœlesti viro jungeretur Christo, subjicitur legi viri, non amplius suam, sed sponsi sequens voluntatem.

XV. Nuptialem vestem Spiritus gratiam esse puta, quam qui induere dignus non fuerit, cœlestium nuptiarum epulique spiritualis particeps non erit. Ponamus studium in spirituali et divino bibendo vino, et inebriemur ebrietate sobria, ut, quemadmodum qui vino pleni sunt, loquaciores fiunt, ita et nos, spirituali hoc large hausto mero, mysteriorum divinorum eloquamur narrationes. *Et calix tuus (ait David) inebrians me, quam præclarus est* ¹⁷!

B XVI. Ipsa est illa pauper Spiritu anima, quæ cognoscit quidem sua vulnera; cognoscit vero etiam eas, quibus circumambitur, perturbationum tenebras; et a Domino continue liberationem quærit. Quæ tolerat quidem labores, de nullo autem eorum, quæ super terram sunt, bono gaudet; sed in bono tantum medico, et in ejus curatione confidit. Quomodo igitur hæc vulnerata anima decora et formosa erit, et ad vitæ societatem individuum cum Christo ineundam apta? quomodo aliter quam perspectam habendo antiquam suam originem, et claram præ se ferendo priorum vulnerum et mendicitatis notitiam? Nam si iis, quæ habet, vulneribus et cicatricibus passionum non delectatur, nec patrocinator delictis suis; non imputat ipsi suam deformitatem Dominus; sed venit et sanat ac curat eam, nullique obnoxiam alterationi et immarcescibilem quamdam ei restituit pulchritudinem. Tantum ipsa ne libero assensu participet iis quæ fiunt, ut dictum est; neve consentiendo ea comprobet, quæ inordinatæ perturbationes operantur; sed tota virtute ad Dominum clamet, ut per bonum ipsius **203** Spiritum liberare se dignetur a cunctis pravis affectibus. Beata profecto talis anima: væ autem illi, quæ sensum intimum non capiet vulnerum suorum; quæque omnis se pravitatis funditus experiem per multam et immensam pulaverit pravitatem. Talem enim neque bonus

C ac curat eam, nullique obnoxiam alterationi et immarcescibilem quamdam ei restituit pulchritudinem. Tantum ipsa ne libero assensu participet iis quæ fiunt, ut dictum est; neve consentiendo ea comprobet, quæ inordinatæ perturbationes operantur; sed tota virtute ad Dominum clamet, ut per bonum ipsius **203** Spiritum liberare se dignetur a cunctis pravis affectibus. Beata profecto talis anima: væ autem illi, quæ sensum intimum non capiet vulnerum suorum; quæque omnis se pravitatis funditus experiem per multam et immensam pulaverit pravitatem. Talem enim neque bonus

D XVII. Beati revera, et invidendi ob vitæ et exsuperantis naturæ modum fruitionis felicitatem, quicumque per ferventem fidem, et vivendi usum ad virtutem normam exactum, supercœlestium sancti Spiritus mysteriorum sensu et experientia notitiam perceperunt, et conversationem in cœlis habent. Tales omnium, qui usquam vivunt hominum, præstantissimi sunt. Id quod demonstrari manifesto potest. Cui enim potentum, aut sapientum, aut prudentum, ascendere in cœlum contigit, interim dum versantur in terra et illic operari opera spiritua-

¹⁷ Psal. xxii, 5. ¹⁸ Matth. ix, 12; xii, 17; Luc. v, 34.

ia, et pulchritudines divini Spiritus intueri? Nunc vero pauper aliquis in speciem, summe pauper et exinanitus; ac ne vicialis quidem vel minimum notus, procidens in faciem suam coram Domino, ascendit in cœlum ducente sancto Spiritu, et in plena fiducia suæ animæ, mirabilibus illis rebus delectatur; ibique operatur, ibi diversatur, ibi conversationem habet, juxta divinum Apostolum dicentem: *Nostra autem conversatio in cœlis est*¹⁹. Et rursus: *Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*²⁰. Mox subjungit: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum*. Hi sunt vere sapientes et potentes, hi et nobiles et prudentes.

XVIII. Quinetiam, non habita ratione cœlestium illorum, e solis his quæ præsentia sunt de sanctis judicans, non dubitabis, eos omnium longe hominum celcissimos pronuntiare. Age, res dijudicetur hoc modo: Nabuchodonosor Babylonis imperator, congregatis, quibus præerat, gentibus ad adorationem statuæ quam erexerat, Dei hoc ita sapientissime moderante providentia, ut et puerorum omnibus conspicua virtus fieret, et cuncti discerent unum esse Deum verum, qui in cœlis habitat: tres pueri, iique captivi, ac libertate privati, ausi sunt ipsi obsistere; et cunctis, ex multo metu, adorantibus, nec quidquam præter obsequium tentantibus, muliarum ritu pecudum, quo trahebantur, sequentibus, illi tantum abfuerunt ut similia aliis paterentur; ut neque ignorari sint passi suam de religione sententiam, nec latere sustinuerint, sed cunctis audientibus dixerint: *Deos tuos non colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus*²¹. Quos cum in pœnam terribilis illa fornax excepisset, non sane vim suam exseruit, ac quasi et ipsa venerata ipsos esset, a malis eos immunes conservavit: universis ac rege ipso Deum jam verum agnoscentibus. Hos equidem non magis terras incolentium, quam in cœlis degentium chori plausu celebrarunt. Nam heroica facinora sanctorum haudquaquam esse ignota cœli incolis, sed hos illis accursu et testes adesse, divinus innuit Apostolus, dum ait: *Spectaculum facti sumus angelis et hominibus*²². Potes et hæc in Elia videre, qui, unus homo cum esset, contra plurimos prævaluit, per devotionem ignis e cœlo. Sed et Moyses universam Ægyptum et Pharaonem **204** tyrannum superavit. Idem in iis quæ de Loth, in iis quæ de Noe, quæ de multis aliis narrantur, cernere est, qui cum apparent contemptibiles, multis illustribus et potentibus superiores evaserunt.

XIX. Unius fere cujusque, quas videmus rerum, ea conditio est, ut, ni eis subveniat alienæ naturæ auxilium, quantum in ipsis est, ad operandum inutile informesque relinquuntur. Ineffabilis enim Dei sapientia mysteria et typos per ea quæ in ocu-

νώμενος, και οὐδὲ τοῖς ἐγγειτόνων μικροῦ γνῶριμος, προσπίπτων ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἀνεισιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ Πνεύματος ὀδηγούμενος, καὶ ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τῶν ἐκεῖ θαυμασίων κατατροφᾶ, ἐκεῖ τε ἐργάζεται, ἐκεῖ τὸ πολίτευμα ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα, φησὶν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ πάλιν· Ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν. Εἶτα ἐπάγει· Ἡμῶν δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ἀληθείᾳ σοφοὶ, οἱ δυνατοί, οὗτοι καὶ εὐγενεῖς καὶ φρόνιμοι.

B IH'. Καὶ χωρὶς, φησὶ, τῶν οὐρανίων ἐκείνων, ἀπὸ τῶν παρόντων κρίνων τοὺς ἀγίους, οὐκ ἐπιδοιάσεις πάντων ὑψηλοτέρους εἰπὼν. Κρινέσθω δὲ οὕτως· Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλωνὸς ἄρχας, ὅποτε τὰ ἔθνη αὐτῷ πάντα εἰς προσκύνῃσιν ἦς ἔτυχε κατασκευάσας εἰκόνας ἠθροίζετο· τῷ δὲ θεῷ τοῦτο πανσόφως ἔκονομεῖτο, ἵνα καὶ ἡ τῶν παιδῶν ἀρετὴ πᾶσι γνῶριμος καταστῆ, καὶ μάθωσι πάντες, ὅτι θεὸς ἀληθῆς εἷς, ὃς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ· τρεῖς παῖδες, καὶ αὐτοὶ αἰχμάλωτοι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφρηρημένοι ἐπαρβήσισσαντο πρὸς αὐτὸν, καὶ πάντων πολλῶν δέσι προσκυνούντων, καὶ μηδ' ὕλως εἰ μὴ πείθεσθαι τολμώντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἀφόνων ἴσα καὶ ταῖς κτίσεσιν ἐλκομένων, αὐτοὶ τοσοῦτον ἀπέχοντες τοῦ τὰ ὅμοια τοῖς ἄλλοις παθεῖν, ὡς μηδ' εὐσεβοῦντας ἀγνοεῖσθαι βούλεσθαι, μηδ' ὑπομένειν λαθεῖν, ἀλλ' εἰς ἀκοήν πάντων λέγειν· Τοὺς θεοὺς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκότι τῇ χρυσῇ, ἣν ἔστηκας, οὐ προσκυνούμεν· τούτους εἰς τιμωρίας λόγον καὶ ἡ φοβερά ἐκείνη παραλαβοῦσα κάμινος ἦν, οὐδὲ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ὑπεδείξατο, ὡς περ δὲ καὶ αὐτὴ διευλαθῆθεῖσα τούτους, ἀπαθεῖς κοκῶν διεφύλαξε, καὶ πάντες καὶ βασιλεὺς αὐτὸς τὸν ἀληθῆ δι' ἐκείνων θεῶν ἐπέγνωσαν. Ἐκείνους οὐχ οἱ ἐν γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανοῖς χοροὶ κατεπλάγησαν· καὶ γὰρ εἰς τὰς τῶν ἀγίων ἀνδραγαθείας οὐδὲ τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀπειναί, ἀλλὰ συμφοιτῶν κάκεινοις, ὁ θεὸς Ἀπόστολος ὑποφάνει· Θεατρον γὰρ, φησὶν, ἐγενήθημεν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ἐχεις τοιαῦτα καὶ ἐπὶ Ἡλίαν ὄρῃν· ὃς, εἰς ἄνθρωπος ὢν, πρὸς πλείστους ἴσχυσε διὰ τῆς τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς καταγωγῆς· ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς ὅλης Αἰγύπτου καὶ Φαραὼ τοῦ τυράννου περιεγένετο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Λῶτ' τοῦτο καὶ ἐπὶ Νῶε, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἴδοις ἐτέρων· οἵτινες τῷ φαινομένῳ πολλὴν εὐτέλειαν ὑπερχόμενοι, πολλῶν ἐκράτουν ἐπιστήμων καὶ δυνατῶν.

IO'. Ἐκάστῳ τῶν φαινομένων, ἣν μὴ καὶ ἐτέρου τις ξένη φύσις πρὸς βοήθειαν ἐπιγένοιτο, τὸ ὅσον καθ' ἑαυτὸ ἀνέργαστόν ἐστι καὶ ἀκόσμητον. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ ἄφραστος σοφία μυστήρια καὶ τύπους διὰ τῶν ὁρωμένων δείκνυσιν, ὅτι περ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις,

¹⁹ Philipp. III, 20. ²⁰ I Cor. II, 9. ²¹ Dan. III, 18. ²² I Cor. IV, 9.

καθ' ἑαυτὴν οὐσα, τὴν ἐντελῆ τῶν ἀρετῶν διακόσμησιν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς ἀγιωσύνης ἐκτός, εἰ μὴ καὶ τῆς θείας ἀπολαύσει χειρὸς, ἀδύνατός ἐστιν ἐπιδείξασθαι. Οἶον ἡ γῆ, καθ' ἑαυτῆς μένουσα, εἰ μὴ μετάσχοι τῆς διὰ τῶν γηπόνων ἐπιμελείας, εἶτα καὶ τὴν ἐκ τῶν ὀμβρῶν καὶ τοῦ ἡλίου καταδέξεται συνεργίαν, ἀνεπιτήδειός ἐστι καὶ ἥκιστα διαρκῆς πρὸς καρπογονίαν. Καὶ οἶκος δὲ πᾶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε δεῖται φωτός, ὅπερ οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ φύσεως· ἐπεὶ σκότους ἂν εἴη πεπληρωμένος καὶ ἄχρηστος· καὶ ἕτερα δὲ τούτοις ὁμοίως ἔχοντα ὄψει. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀδυνάτως, καθ' ἑαυτὴν σχοῦσα, τοὺς καρποὺς τῶν ἀρετῶν τελείους ἀποδιδόναι, δεῖται τοῦ πνευματικοῦ γηπόνου τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τουτέστι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ· ὅπερ καὶ αὐτὸ ξένον τῆς ἡμετέρας ἀτεχνῶς φύσεως· κτίσμα γὰρ ἡμεῖς, τόδε ἄκτιστον· ἵνα καὶ τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ γεωργῆσαν τῶν πιστῶν φημὶ τὰς καρδίας, τὰς ὅλῃ θελήματι ἑαυτὰς τῷ πνευματικῷ γεωργῷ παραδούσας, τελείους τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος ἀποδοῦναι παρασκευάσῃ, λαμπρῆ τε τὸ ἑαυτοῦ φῶς ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ τοῖς πάθεσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν οἰκίᾳ.

Κ'. Διπλοῦς ἐστὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ πόλεμος, καὶ διπλῆ ἡ πάλη· πρὸς τε τὰ ὀρώμενα τῷ ὀφθαλμῷ τούτῳ· ὑπερετίθει γὰρ ταῦτα καὶ διαγαργαλίζει καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν προσπάσχειν αὐτοῖς καὶ συνήδουσαι· εἶτα καὶ πρὸς τὰς τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτορος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.

ΚΑ'. Ἡ δόξα Μωσέως, ἦν ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε, τύπος τῆς ἀληθοῦς δόξης τοῦ παναγίου Πνεύματος ἦν· ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖ πᾶς ὅστις ἀτενίσαι ἀδύνατος. Οὕτω καὶ νῦν ταύτην τὴν δόξαν, τὴν ψυχὴν Χριστιανὴν ἐπιλάμπουσαν, τὸ τῶν παθῶν σκότος οὐχ ὑπομένει· ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐγῆς ταύτης ἀποδιωκόμενον φεύγεται.

ΚΒ'. Τῷ φιλαλήθει καὶ φιλοθέῳ καὶ τῆς ἐπουρανίου γλυκύτητος γευσαμένῳ, ἐμφυτόν τε καὶ κεκραμένῳ ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένῳ τὴν χάριν, καὶ ὅλως ἑαυτὸν τοῖς θελήμασι τῆς χάριτος ἐπιτρέψκντι, πάντα τοῦ αἰῶνος τοῦδε διὰ μίσους ἐστὶ· κρείττων γὰρ οὗτος τῶν τοῦ κόσμου κατέστη πάντων· καὶ χρυσὸν εἴπης, καὶ ἄργυρον, καὶ τιμὰς καὶ δόξας, καὶ μακαρισμοὺς καὶ ἐπαίνους· ὑπ' οὐδενὸς ἀλῶναι τῶν τοιούτων δύναται· καθότι πλοῦτου ἄλλου καὶ τιμῆς ἄλλης, ἕτερας δὲ δόξης εἰς πείραν ἀφίκται, καὶ ἡδονῇ ἀφθάρτῳ τρέφεται τὴν ψυχὴν, καὶ αἴσθησιν ἔχει καὶ πληροφορίαν πᾶσαν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος.

ΚΓ'. Οὗτος, ὁπόση τῷ λογικῷ ποιμένι διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλογα θρέμματα, τοσοῦτον ἐν συνέσει τε καὶ γνώσει καὶ διακρίσει, τῶν ἀνθρώπων διαφέρων ἐστὶ· καὶ γὰρ ἄλλου Πνεύματος, καὶ ἄλλου νοῦς, ἄλλης τε συνέσεως καὶ σοφίας παρὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου μετέχει σοφίαν· σοφίαν γὰρ, φησὶ, λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμέ-

A los incurrunt, iisque monstrat naturam humanam, sibi relictam soli, esse insufficientem ad exhibenda in in se perfectum virtutum ornatum et spiritualem sanctimoniam decorem, nisi divinæ subsidio perfruatur manus. Sicut terra, in suis manens naturalibus, nisi agricolarum artibus laboribusque præparetur, prætereaque nisi et imbrum et solis benignos recipiat influxus, inepta est et minime sufficiens ad gignendos fructus; similiter et domus quælibet, ut fiat habitabilis, eget lumine solari, alienæ utique ab ipsa naturæ; quo si careat, oppleta tenebris nulli sit usui: his similia multa videbis: ad hunc igitur modum humana quoque natura impotens per se ipsam est ad fructus virtutum perfectos producendos; indigetque ad id opera spiritualis agricolæ animarum nostrarum, qui est Spiritus Christi, alienæ profecto a nostra naturæ, cum eo creaturæ, ipse increatus ait; ut excolendis arte sibi propria fidelium cordibus, iis, inquam, quæ se tota voluntate spirituali colono præbent, efficiat ea feracia perfectorum Spiritus fructuum; et lumen ejus splendeat in obtenebrata perturbationibus affectuum animæ nostræ domo.

XX. Duplex Christianis est bellum et duplex lucta. Nam et ea quæ se corporis oculis objiciunt, invitant, titillando irritant et provocant animam, ad se affectu complectenda, et ad oblati per ipsa voluptatibus fruendum; ultraque hæc, adversus acris principis mundi principatus et potestates.

XXI. Gloria Mosis quam in facie habuit²³, typus veræ gloriæ sanctissimi Spiritus erat; quemadmodum enim illic nemo poterat intendere oculos in Mosis faciem²⁴, sic et nunc resplendentem in anima Christianas ejusmodi gloriam tenebræ affectuum non sustinent: sed ab illo abactæ fulgore diffugiunt.

XXII. Ei qui veritatem et Deum amat, quinque cœlestem dulcedinem gustavit, et insitam concretamque penitus animæ possidet gratiam, totumque se arbitriis gratiæ permisit, omnia sæculi hujus exosa sunt. Præstantior quippe hic et superior et quibuscunque mundi rebus, sive aurum dixeris, sive argentum; sive honores et dignitates, sive congratulationes et laudes; nullo talium capi potest, quoniam aliarum longe divitiarum, alterius excellentioris dignitatis gustum experiendo percepit, et voluptate incorruptibili anima ejus alitur; sensuque intimo ac possessione beata communicatis ab inhabitante ipsi Spiritu fruitur bonis.

XXIII. Hujus tanta est supra vulgares homines excellentia, quantum ratione præditus pastor eminet supra brutas pecudes; tantum, inquam, antistat mortalium cæteris sapientia, scientia, discretionem, quippe qui alium Spiritum, aliam mentem, aliam prudentiam ac sapientiam, quam prudentia mundi est, possidet. *Sapientiam enim, inquit, loquimur 205 inter perfectos, sapientiam vero non hujus*

²³ Exod. xxxiv, 30. ²⁴ II Cor. iii, 7.

sæculi; neque principum hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio ²⁶. Propter hæc cunctis hominibus, mundi spiritum habentibus, uti dictum est, seu prudentiæ seu sapientiæ comparatione, ille a nobis descriptus immenso intervallo supereminet; siquidem hic *omnes homines dijudicat* ²⁶, secundum quod scriptum est: spiritualis, inquam, cognoscit unumquemque, discernens unde loquatur, ubi stet, in quibus versetur. Ipsum autem vicissim dignoscendi aut dijudicandi, nemini spiritum mundi habentium facultas est; nisi qui pariter cum eo divinitatis impertitus Spiritu fuerit: ut ait de talibus loquens divinus Apostolus: *Spiritualibus spiritualia comparantes; animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi; spiritualis autem judicat omnia, et ipse a nemine judicatur* ²⁷.

XXIV. Non aliter cuiquam contingere sanctissimi hujus Spiritus participatio potest, quam si plane peregrinus factus huic sæculo, totum se addicat inquisitioni charitatis Christi; ita ut omnibus quæ circa materiam versantur, curis solutus animas, uni huic assequendo scopo vacet, quo sic dignus fiat in unum cum Christo coalescere spiritum, ut ait Apostolus: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* ²⁸. Animæ vero quæ omnino cuiquam rerum hujus sæculi defixa est, aut in eam affectu aliquo propendet; puta divitiis, gloriæ, aut amicitiae mundanæ, non erit possibile fugere et trajiciendo perrumpere tenebras diabolicarum potestatum.

XXV. Veritatis et Dei amantes animæ, ne brevem quidem intermissionem admittere sustinent amoris quo erga Dominum flagrant; sed totæ ex toto cruci hujus confixæ, spiritualem profectum sensu quodam intimo et arcana intelligunt experientia. Vulneratæ igitur isto desiderio, et, ut sic dicam, famelicæ justitiæ omniumque virtutum, atque illustrationis boni Spiritus, etsi mysteriis dignæ divinis, etsi lætitiæ cœlestis et gratiæ participes factæ sint, non tamen in se confidunt, neque esse se aliquid putant; sed quando abundantius consequuntur spiritualia dona, tanto avidius inexplebiliter inhiant ulteriori participationi cœlestium gratiarum; tantoque ad hanc se laboriosius enitendo disponunt. Rursus quanto dulcius sentiunt se proficere in spiritu, tanto quasi gulosius appetunt perceptionem deliciarum earumdem; et spiritualiter locupletatæ, sibi, quantum in ipsis est, pauperes videntur, juxta divinam Scripturam: *Qui edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient* ²⁹.

XXVI. Tales animæ et gratiam accipiunt plenæ liberationis a perturbationibus affectuum; et illustrationem et communionem divini Spiritus in plenitudine gratiæ perfecte assequuntur. Diversæ autem ab his pigræ, laborum impatientes, non quæ-

νων • ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ, ἐν μυστηρίῳ. Διὰ ταῦτα καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα ἔχόντων, καθάπερ εἴρηται, εἴτε φρονίμων εἴτε σοφῶν, ὁ τοιοῦτος τοῖς ἄλλοις διενήνοχε • καὶ πάντας μὲν ἀνθρώπους ἀνακρίνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὁ τοιοῦτος γινώσκει τε ἕκαστον πόθεν τε λέγει, καὶ τοῦ ἔστηκε, ἐν ποίοις ἐστίν • αὐτὸν δὲ οὐδενὶ τῶν ἔχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα διαγινώσκειν τε καὶ ἀνακρίνειν δύναμις • ὅτι μὴ ἐκείνῳ ᾧ τὸ ἕμιόν ἐστι τῆς θεότητος πνεῦμα, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον • Πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες • ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ • μωρία γάρ ἐστι τούτῳ • ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.

ΚΔ'. Τοῦ παναγίου δὲ φησι τούτον Πνεύματος ἀμήχανον ἄλθως τυχεῖν, εἰ μὴ πάντων τις τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ξένος γενόμενος, πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης ἑαυτὸν ἀποτάξειεν, ἵνα πασῶν τῶν κατὰ τὴν ὕλην μεριμνῶν ἀνεθείς ὁ νοῦς, περὶ τὸν ἕνα τοῦτον σκνπον ἀπασχολῆται μόνον • καὶ οὕτω καταξιωθεῖη μετὰ Χριστοῦ εἰς ἓν πνεῦμα γενέσθαι, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος • Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐστὶ εἰς ἓν πνεῦμα, Ψυχῇ δὲ τῇ ὅλως τινὲ τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου συνδεδεμένη καὶ πρὸς αὐτὸν ἐχούσῃ, οἷον πλούτῳ ἢ δόξῃ, ἢ φιλίᾳ τῇ κατὰ κόσμον, οὐκ ἐστὶ δυνατόν φυγεῖν καὶ διαπεράσαι τὸ σκότος τῶν πονηρῶν δυνάμεων.

ΚΕ'. Αἱ φιλαλήθεις ψυχαὶ καὶ φιλόθεοι οὐδὲ τὴν βραχείαν ὕψειν τοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἔρωτος ὑπομένουσιν • ἀλλ' ἔλαι δι' ἔλου τῷ σταυρῷ τούτου προσηλωμένοι, τὴν τῆς πνευματικῆς προκοπῆς αἴσθησιν ἐν ἑαυταῖς γινομένην ἐπιγινώσκουσι. Τετρωμένοι γοῦν τούτῳ τῷ πόθῳ, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἔκπεινοι οὔσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἔλλαμψιν, κἂν μυστηρίων ἀξίαι θεῶν, κἂν εὐφροσύνης ἐπουρανίου καὶ χάριτος μέτοχοι γέγονται, οὐ πεποιθήσαι περὶ αὐταῖς, οὐδὲ εἶναί τι οἴονται • ἀλλ' ὅσῳ χαρισμάτων ἀξιοῦνται πνευματικῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀπλήστως ἔχουσαι τῶν οὐρανίων φιλοπονώτερον ἐκζητοῦσι • καὶ ὅσῳ πνευματικῆς αἰσθάνονται προκοπῆς, τοσοῦτῳ δὴ καὶ λιχνοτέραι πρὸς τὴν μετάληψιν τούτων γίνονται, καὶ πνευματικῶς πλουτοῦσαι, τό γε παρ' ἑαυταῖς, πενομέναις εἰκόσιν, κατὰ τὴν θεῖαν Γραφήν • Οἱ τρώγοντες γὰρ με, φησὶν, ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν.

ΚΖ'. Αἱ τοιαῦται ψυχαὶ καὶ τῆς τῶν παθῶν ἐλευθερίας παντάπασιν ἀξιοῦνται, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἔλλαμψιν τε καὶ κοινωνίαν ἐν πληρώματι τῆς χάριτος τελείως κομίζονται. Ὅσαι δὲ δκνηραὶ τε καὶ ἀφερέπογοι, καὶ μὴ ζητοῦσαι τὸν τῆς καρδίας

²⁶ I Cor. II, 6. ²⁶ ibid. 15. ²⁷ ibid. 13. ²⁸ I Cor: VI, 17. ²⁹ Eccli. XXIV, 29.

ἀγιασμον, ἐντεῦθεν ὡς ἐν σαρκὶ ἔτι τυγχάνουσιν, οὐκ ἐκ μέρους ἀλλ' ὀλοκλήρως δι' ὑπομονῆς δέξασθαι καὶ μακροθυμίας · μηδὲ κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι τῷ παρακλήτῳ κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν καὶ πληροφορίαν ἠλπίασαι, καὶ δι' ἐκείνου τῶν παθῶν τῆς κακίας ἀπαλλαγῆναι αὐταί, κἂν χάριτος θείας ἀξιωθεῖεν · ἀλλ' ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι πάσης φροντίδος ἐαυτὰς ἀνήκαν · ἅτε λαβοῦσαι τὴν χάριν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τυγχάνουσαι παρακλήσεως, καὶ πνευματικῆς γλυκύτητος ἀπολαύουσαι. Ταύτη καὶ ῥάδιαι εἰσιν οἰηθῆναι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, μηδὲ τῷ φρονήματι ταπεινούμεναι, μηδὲ ἔκδιψοι οὔσαι, καὶ πρὸς τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀπαθείας κατατεινόμεναι · ἐναπομείνασαι δὲ τῇ ὀλίγῃ ταυτῇ τῆς χάριτος παρακλήσει, καὶ εἰς ἔπαρσιν, οὐκ εἰς ταπείνωσιν προκόψασαι, μᾶλλον καὶ οὐπερ ἠξιώθησαν χαρίσματος, ἔστιν ὅτε ἀπογομνοῦνται. Ψυχὴ γὰρ ὡς ἀληθῶς φιλόθεος, ὡς ὁ λόγος ἔφθη δηλώσας, κἂν μυρίας μετέλθῃ δικαιοσύνας, κἂν ἄκραις ἀγρυπνίαις ἐκτρέψῃ τὸ σῶμα, κἂν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἀποκαλύψεων τε καὶ μυστηρίων ἀξιωθεῖη, οὕτως ἔχει μετρίως ὡς μήπω τῆς κατὰ Θεὸν ἀγωγῆς ἠργυμένη, μηδὲ κτησαμένη τι τῶν δεξιωτέρων, ἐρωτικῶς καὶ ἀπλήστως πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἀγάπην διακειμένη.

præstantiorum in via Spiritus æstimet dotium; tota interim, vebementi charitatis nisu ad Christum insatiabiliter amandum incumbens.

KZ'. Εἰς τὰ μέτρα δὲ ἐφικέσθαι ταῦτα, οὔτε ἀθρόως, οὔτε ῥάδιως ἐφικτὸν οὐδενὶ · ἀλλὰ πολλῶν πόνων καὶ ἀγώνων ἠγησαμένων, χρόνων τε καὶ σπουδῆς, κατὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων, ἄχρι καὶ τοῦ τελείου, φημί, τῆς ἀπαθείας μέτρον. Οὕτω γὰρ πρὸς πάντα πόνον καὶ κόπον ἐξετασθεῖς, καὶ ὅλους πειρασμοὺς τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγομένους εὐψύχως ὑπενεγκῶν, τότε καὶ τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῦ Θεοῦ πλοῦτου καταξιούται · εἶτα καὶ κληρονόμος τῆς οὐρανίου γίνεται βασιλείας.

KH'. Ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἔχουσα μὲν τὴν εἰρημένην τῆς πολιτείας ἀκρίθειαν · μήπω δὲ τοῦ ἀγιασμοῦ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν αἴσθησιν δεξαμένη, πενθεῖτω καὶ ζητείτω παρὰ τοῦ Κυρίου θερμῶς, ἵνα τοῦ ἀγαθοῦ τούτου καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐν νῷ δι' ἀβρόγτων θεωριῶν γινομένης τοῦ Πνεύματος ἐπιτύχῃ. Ὡς περ δὲ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον, οἱ σωματικοὶ ἀλόντες ἀμαρτήμασιν, ἀφορίζονται μὲν παρὰ τοῦ ἱερέως τὸ πρότερον · εἶτα τὴν κατὰ λόγον μετάνοιαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τῆς κοινωνίας μεταποιοῦνται · ὅσοι δὲ ἁπλώτως καὶ καθαρῶς βεβιώκασι, προκόπτουσί τε πρὸς ἱερωσύνην, καὶ ἀπο τοῦ ἐξωτερικοῦ τόπου τὴν ἔσω τοῦ θησιασθηρίου μετὰστασίν τε καὶ τάξιν ἀπολαμβάνουσιν, ἵνα λειτουργοὶ καὶ πάρεδροι τῷ Κυρίῳ διατελώσιν · οὕτω δὲ σκοπῶμεν καὶ περὶ τῆς μυστικῆς τοῦ Πνεύματος κοινωνίας, παρὶ ἧς τῷ Ἀποστόλῳ εἴρηται · Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁφείτωμεν ἀκολουθίαν · ἐνοικεῖ μὲν γὰρ ἡ θεία Τριάς

³⁰ II Cor. XIII, 13.

A runt sanctificationem cordis (unde et quasi in carne adhuc existunt) non ex parte sed integram per perseverantiam et patientiam recipere; quæ neque sperant omnibus sensibus et plena fiducia cordis participes Spiritus paraclæti fieri, perque ipsum a perturbationibus malitiæ liberari, licet gratiam divinam adeptæ sint. Sed a malitia illas omnem sollicitudinem remittunt, veluti receperint jam gratiam, et quæ ex ipsa fluit, consolationem, et spirituali dulcedine perfruantur. Unde et faciles in tumorem mentis incidunt non contritæ corde, nec sitientes, nec anhelantes ad perfectam extinctionis affectuum mensuram; **206** acquiescentes exigua hac gratiæ consolatione; et magis in elationem, quam in humilitatem proficientes, unde et gratia potius, quam consecuti erant, spoliantur. Non sic vere Dei amans anima, ut præcedens declaravit sermo; quantumlibet enim innumeris se commendabilem fecerit officiis virtutum; etiamsi acerrimis vigiliis corpus extriverit; ut eaque donis Spiritus magnis et variis, etiam revelationum et communicationis mysteriorum fuerit digna habita, de se tamen adeo sentit modice, ut sibi videatur, ne rudimentum quidem adhuc ponere cepisse vitæ secundum Deum rectæ; nedum se possidere ullam

præstantiorum in via Spiritus æstimet dotium; tota interim, vebementi charitatis nisu ad Christum

XXVII. Ad hunc gradum pertingere, neque cito, neque facile contingit ulli. Sed præcedant necesse est multi labores et certamina, moræ longæ et studium cum probatione et tentationibus variis, usque dum ad perfectam mensuram quietis perturbationum perveniatur. Ita enim demum per cuncta contentionum ærumnarumque genera exploratus, et tentationibus a malitia suscitatis animose toleratis, magnorum denique honorum, et donorum Spiritus, opumque divinarum beatur; postremoque hæres sit regni cælestis.

XXVIII. Anima vero non habens quidem hanc, de qua diximus, exquisitæ conversationis solertiam; neque dum intimi sensus experimento sibi conscia ejus, quæ est in corde suo, sanctificationis, luceat et quærat a Domino ferventer, ut boni hujus et operationis Spiritus, quæ in mente sit per arcanas contemplationes, efficiatur compos. Porro quemadmodum juxta ecclesiasticam legem, in delictis deprehensi corporeis, segregantur quidem primum per sacerdotem; deinde præscripta canonibus pœnitentia exhibita, communioni restituantur; qui vero sine offensione et pure vixerunt, promoventur ad sacerdotium, et ab exteriori loco interius ad altaris viciniam admissi, statum jam et ordinem accipiunt, ut ministri et assessores Domino fiant; ad consimilem modum rem se habere reputemus in hac mystica Spiritus communionem, qua dictum ab Apostolo est: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, charitas Dei et Patris, et communicatio sancti Spiritus*³⁰. Videbis, inquam, similem

hic quoque quasi disciplinæ ordinem. Habitat enim divina Trinitas in anima pure vivente, cum adjuvante ipsam divinæ benignitatis auxilio; habitat autem non in quantum in se est; sic enim est incomprehensibilis universæ, quanta est, creaturæ; sed in quantum aptus et capax est homo. Postquam vero anima in quopiam offenderit, transgrediens ordinem divinum, ac Dei spiritum contristaverit, ejicitur et segregatur a spirituali lætitia mens, divina quidem gradia, et charitate omni, et operatione Spiritus esse contrahentibus; lapsa in defectum anima afflictionibus interim, et tentationibus, et malignorum spirituum vexationibus, tradita; quoad rursus recte jam ambulans, denuo se ad Spiritus beneplacitum adaptaverit; deinde velut per omnes circumducta pœnitentium gradus, confessione nempe et humiliatione, visitatione tandem iterum gratiæ beatur; quin et cœlestis uberiores interdum mensuram lætitiæ recipit. Quod si nulla in re Spiritum contristaverit, sed juxta Dei beneplacitum vixerit, cunctis pravis cogitationibus valide resistens, Dominoque indivulse adhærens; talis merito se consequenter nunquam interrupto auctu proficit anima, donisque ineffabilibus **207** instruitur; nec non a gloria in gloriam, a quiete in perfectiorem quietem transferetur. Denique et usque ad supremum, quo perducere Christianismus perfectis operariis, et inculpatis Christi ministris in

XXIX. Hæc quæ videmus in paulo ante memorato sacrorum ritu, figuras esse puta et umbras occultorum. Templum puta visibile, cordis; sacerdotem, veri sacerdotis Christi gratiam: et sic porro. Ut igitur in Ecclesia visibili nisi prius fiant sacræ lectiones, et quæ cœtera canone ecclesiastico consequi debent, procedant, psalmodiæ et sacram ipsum mysterium corporis et sanguinis Christi peragi a sacerdote, inconsequens est. Vicissim autem, si vel maxime ecclesiasticus canon expletus fuerit, oblatio autem mystica non celebretur a sacerdote, nec eucharistia et communio corporis Christi administretur, haut perfecte absolvitur ecclesiasticarum cæremoniarum ordo, et mancus mutilusque Dei cultus ac religio est. Sic mihi tu de Christiano quolibet cogita. Si enim is in jejuniis quidem et vigiliis, et in psalmodia item et in cunctis officiis virtutum universarum omni se diligentia exercuerit: nec tamen eo unquam proficundo pertingat, ut mystica Spiritus operatio in altari cordis ejus a gratia cum sensu intimo, et omnis spiritualis quietis arcana experientia peragatur, imperfecta fuerit tota illa præcedens series religiosarum observationum, et ferme inutilis non productam.

XXX. Bonum est jejunium, bona vigilia, bona similiter omnis exercitatio, et vita peregre traducta; cæterum hæc præcæmia sunt status et conversationis Deum vere amantium; unde inconsultam profecto est iis magnopere confidere. Est enim, quando gratiæ cujusdam participes flamus: et tum malitia

A ἐν τῇ καθαρῶς ἐχούσῃ ψυχῇ, τῆς θείας χρηστότητος συνεργησάντων· ἐνοικεῖ δὲ οὐ καθ' ἑἴπεσον· ἀχώρητος γὰρ καὶ αὐτῇ πάσῃ τῇ κτίσει· ἀλλὰ καθ' ὅσον γοῦν ἐπιτηδείως ἔχει καὶ δεκτικῶς ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴν δὲ τὴν παρατραπὴν τῆς τῷ Θεῷ κατὰ γνώμην διαγωγῆς, καὶ τὸ θεῖον Πνεῦμα λυπήσειεν, ἐκβάλλεται καὶ ἀφορίζεται τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ὁ νοῦς· τῆς μὲν θείας χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ πάσης τῆς ἀγαθῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας συσπλομένης· ἐκείνου δὲ θλίψεσι τε καὶ πειρασμοῖς καὶ πονηροῖς πνεύμασι παραδιδόμενου· καὶ μέχρις ἂν πάλιν ὀρθοποδίσειεν ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος εὐαρέστησιν· εἴτε διὰ πάσης ἐξομολογήσεώς τε καὶ ταπεινώσεως τὴν μετάνοιαν ἐπιδειξαμένη, τότε καὶ αὐθις τῆς ἐπισκοκῆς ἀξιοῦται τῆς χάριτος, καὶ τὴν οὐράνιον εὐφροσύνην πλέον ἢ κατὰ πρῶτον ἀπολαμβάνει. **B** Εἰ δὲ πρὸς μηδὲν τὸ Πνεῦμα λυπήσειεν, ἀλλ' εἴη ζῶσα τε εὐαρέστως, καὶ λογισμοῖς μὲν πᾶσι πονηροῖς ἀντιταττομένη, τῷ Κυρίῳ δὲ κολλωμένη διαπαντός, ἡ τοιαύτη δικαίως ἄρα καὶ ἀκολούθως προκόπτει ψυχὴ, καὶ δωρεῶν ἀφάτων ἀξιοῦται, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καὶ ἀπὸ ἀναπαύσεως εἰς τελειότεραν ἀνάπαυσιν μετατίθεται. **E**ἴτα καὶ εἰς τὸ τέλειον τοῦ Χριστιανισμοῦ μέτρον ἀφικομένη, τοῖς τελείοις ἐργάταις, καὶ τοῖς ἀμώμοις τοῦ Χριστοῦ λειτουργοῖς κατὰ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ συνταγήσεται βασιλείαν.

hominem potest, perfectionis apicem progressa, aeterno regno adjungetur.

C ΚΘ'. Τὰ φαινόμενα ταῦτα τύπους οἴου μου καὶ σκιὰς τῶν κρυφίων εἶναι· τὸν ναὸν τὸν ὁρώμενον τοῦ τῆς καρδίας ναοῦ, τὸν ἱερέα, τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος· καὶ ἐφεξῆς οὕτως· Ὡσπερ οὖν κατὰ τήνδε τὴν ὁρατὴν Ἐκκλησίαν, ἂν μὴ πρότερον αἱ ἀναγνώσεις, αἱ ψαλμοὶ καὶ τίς ἐστὶν ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ, προχωρήσειεν, αὐτὸ τὸ θεῖον μυστήριον τοῦ σώματος τε καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τὸν ἱερέα ἐπιτελεῖν οὐκ ἀκολουθῶν. **E**ἴτα κἂν πᾶς μὲν ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἐπιτελεῖται, ἡ μυστικὴ δὲ τῆς προσφορᾶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως εὐχαριστία, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μὴ γένηται, οὔτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐτελεσιουργήθη θεσμός, καὶ ἐλλειπής ἐστὶν ἡ λατρεία τοῦ μυστηρίου· οὕτω μοι καὶ τὰ τοῦ Χριστιανοῦ νόμιμα· ἂν γὰρ νηστείαν μὲν καὶ ἀγρυπνίαν καὶ ψαλμοὶ καὶ ἄσκησιν καὶ ἀρετὴν πᾶσαν κατορθωκῶς εἴη· ἡ μυστικὴ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς αὐτοῦ καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος κατ' αἴσθησιν πᾶσαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπαυσιν μὴ· ἐπιτελοῖται, ἀτελής ἡ τοιαύτη πᾶσα τῆς ἀσκήσεως ἀκολουθία καὶ σχεδὸν ἀργή, οὐκ ἔχουσα τὴν τοῦ Πνεύματος ἀγαλλίασιν μυστικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεργουμένην.

habens exultationem spiritualem, arcane in corde

A. Καλὸν ἡ νηστεία, καλὸν ἡ ἀγρυπνία, καλὸν ὁμοίως ἡ ἀσκήσις, καὶ ἡ ἐπὶ ζήνης διαγωγή· καὶ προσίμια ταῦτα πολιτείας θεοφιλοῦς· ἀλόγιστον δὲ ἀτεχνῶς εὐὸ ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοις ἐπιθαυροῦν. Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ χάριτος τινος ἐν μετοχῇ καθιστάμεθα· καὶ ἡ κακία ἔνδον ὑποκαθημένη, καθάπερ ἐν τοῖς

ἄνω λέλεκται, σοφίζεται καὶ ὑποχωρεῖ, ἐκουσα, οὐ πράττει τὰ ἑαυτῆς· ἀλλὰ ποιεῖ νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, διακεκαθάρθαι τὸν νοῦν· καὶ τὸ λοιπὸν ἐξάγει πρὸς οἴησιν τελειότητος. Ἔϊτα ληστρικῶν ἐπιτίθεται καὶ τῶν κατωτάτων ἄχρι καταφέρει τῆς γῆς. Οἱ γὰρ ἄνθρωπον πολλάκις εἴκοσιν ἔτη γενόμενοι λησταί τινες ἢ στρατιῶται τὸ ἐπιτήδευμα, μηχανάς τε κατὰ τῶν πολεμίων ἐπίστανται, ὑποκάθηνται τε καὶ ἐνέδρας ἐπινοοῦσι, καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν λαμβάνουσιν ὄψα, καὶ κτείνουσιν ἀνεπίστως περιβαλόντες. Πόσῳ γε μᾶλλον ἢ κακία τοσαύτας χιλιάδας ἐτῶν γεγεννημένῃ, καὶ τοῦτο ἔργον ἑαυτῆς τεθειμένῃ, τὸ σπουδαιότατον τὸ ἀπολεῖν ψυχὰς, ἐνέδρας εἶδε τοιαύτας ἐν ἀποκρύφῳ τῆς καρδίας ἐπινοεῖν, καὶ κατὰ καιροῦς ἀτρεμεῖν ἐπιτήδεις, καὶ μὴ ἐνεργεῖν· ὥστε τὴν ψυχὴν ἐλκῦσαι πρὸς οἴησιν τελειότητος; Ὁ μέντοι θεμέλιος τοῦ Χριστιανισμοῦ, κἂν πάσας τις μετέλθῃ δικαιοσύνας, μὴ ἐπαναπαύεσθαι τούτων, μηδὲ ἐπιθαρρῆναι, μηδὲ μέγα τι πεποιηκέναι λογιζέσθαι· κἂν μέτοχος χάριτος καταστῆ, μὴ νομίσαι κατειληφέναι· μηδὲ κατακόρως ἔχειν· ἀλλὰ πεινᾶν τότε καὶ διψᾶν δὲ πενθεῖν καὶ κλαίειν, καὶ συντετριμμένην ὄλωσ τὴν καρδίαν ἔχειν.

hendisse arbitrari; multo minus velut jam saturum otuari; qui tum magis esurire ac sitire; lugere ac flere, ac contritum penitus cor habere.

ΛΑ'. Νόει μοι τὴν πνευματικὴν κατάστασιν οὕτως ἔχειν. Ὑπόθου τινὰ εἶναι βασιλικὸν οἶκον· τούτῳ δὲ αὐτὰς ὑπεῖναι διαφόρους, καὶ πρόθυρά τινα καὶ οἰκίας ἄλλας ἐξωτέρας· καὶ οὕτω πάλιν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐνδοτέρας, ἐν αἷς τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυροὺς εἰκὸς ἀποκεῖσθαι. Ἔϊτα καὶ τὴν τούτων αὐθις ἐσωτέραν, ὅπου τὴν βασιλικὴν εἶναι διαγωγὴν ἐπιτήδειον. Ὡσπερ οὖν εἴ τις τὰς ἐξωτέρας αὐτὰς τε καὶ μονὰς ἀπαντήσας, εἰ δόξει τοὺς ἐνδον οἴκους κατειληφέναι, πεπλάνηται· οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὸ πνευματικὸν ἀκολουθῶν. Οἱ πρὸς γαστέρα καὶ ὕπνον διαμαχόμενοι, ψαλμοῖς τε καὶ εὐχαῖς διηνεκῶς προσκείμενοι, μὴ νομιζέτωσιν ἤδη τοῦ τέλους καὶ τῆς καταπαύσεως ἐπιθῆναι. Πόθεν; Ἔτι γὰρ αὐτοῖς περὶ τὰ πρόθυρα καὶ τὰς αὐτὰς ἢ ἀναστροφή· οὐχ ἵνα τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυροὺς ὑποκεῖσθαι τοὺς βασιλικούς ὑπάρχει· κἂν χάριτός τινος πνευματικῆς ἠξιώθησαν· μηδὲ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἀπατάτω, τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν· ἐρευνᾶν οὖν προσῆχεν, εἰ εὖρεν ἐν τῷ ὀστρακίνῳ τούτῳ σκευεῖ τὸν θησαυρόν· εἰ ἐνεδύσατο τοῦ Πνεύματος τὴν πορφύραν· εἰ τὸν βασιλέα εἶδε καὶ ἀνεπαύσατο. Καὶ γὰρ οἷου μοι πάλιν τὴν μὲν ψυχὴν βάθος τι ἔχειν καὶ μέλη, πολλά, τὴν δὲ ἁμαρτίαν ὑπείσελθοῦσαν τὰ μέλη πάντα, καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας καταλαβεῖν· εἶτα ἐπιζητήσαντος τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν, ἐλθεῖν, καὶ δύο τυχόν τῆς ψυχῆς μέρη περιλαβεῖν· τὸν οὖν ἀπειρώς ἔχοντα, πρὸς τῆς χάριτος ταύτης παρακαλούμενον δόκησις ἔχει, πάντα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατειληφθαι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὄλωσ ἐκρίζωσθαι, μὴ εἰδόντα, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς ἔτι κατάσχετον ὑπ' ἐκείνης ἐστίν. Ἐνὸν γὰρ, ὡς πολλάκις δεδήλωται, καὶ τὴν χάριν ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖν, ὃν τρόπον ὀφθαλμὸν ἐν τῷ σώματι, καὶ συνεῖναι τὴν κακίαν ὑποκλέπτουσαν

A intus in nobis subsidens (prout superius est memoratum a nobis) subdole agit et sponte se subtrahit; nec operatur, quæ sua sunt. Sed hominem inducit, ut existimet mentem suam esse emundatam: et sic porro impellit eundem in perfectionis persuasionem. Tum vero latronum ritu in ipsum facit impetum, eumque in infima usque terræ præcipitat. Sunt homines innutriti tractationi armorum, qui annis viginti aut latrocinio, aut militiæ assuevere; quippe sciunt machinationes in rebus militaribus. Hi subsident, et insidiis intendunt, ac hostium avertunt aures; et sic insilientes trucidant ex improvisio. Quanto magis malitia, tot millium annorum, et opus hoc perdendi animas sibi proponens, insidias noverit ejusmodi in cordis abscondito comminisci, et temporibus opportunis de industria? Imo quietam esse et non operari, ut animam ipsam in persuasionem perfectionis pertrahat? Fundamentum itaque Christianismi est, quantumcunque quis obierit omnium officia virtutum, his tamen non acquiescere; non iis confidere; non inde magnum quid se fecisse reputare; neque ubi gratiæ particeps est factus, repente, ac se compre-

XXXI. Cogita mihi, sic se habere spiritualem statum. Finge tibi animo palatium quoddam regium, aulis constans diversis; ac vestibula quidem principio exstare, partesque anteriores ædium; tum introrsum continua serie penitus recedentes alias, in quibus et purpuram et thesauros verisimile sit latere reposita. Deinde rursus post has adhuc interiora **208** conclavia: ubi diversari rex ipse creditur. Ut igitur si quispiam istiusmodi extimas tantum quasdam forte ingressus mansiones, existimaret se ipsa jam penetralia domicilii tenere, vehementer erraret: ita in rebus spiritualibus se res habet; qui bellum ventre et somno inferentes, in psalmodum quoque decantatione, et continuatione precum perseverant, ne putent se pervenisse jam ad mentam, ac quietis incendiose cubile. Unde enim hæc persuasio? Adhuc eorum in primoribus porticibus et circa aulas hæret conversatio; nondum ubi purpura et thesauri regii sunt repositi; licet gratiæ spiritualis alicujus sint beati; ne, quæso, hoc eos decipiat, ut apicem arripuisse jam se perfectionis putent. Explorare aliquem æquius fuerit; ecquid in suo vase fictili thesaurum invenerit? Ecquid jam induerit Spiritus purpuram? An regem viderit, et conquieverit? Etenim existima rursus animam quidem profunditatem quampiam habere, et membra multa; peccatum autem subrepsisse putet in membras omnia, et cogitationes quoque cordis occupasse. Deinde postquam homo requisivit Spiritus gratiam, eam venire, et duas apprehendisse forsitam animæ partes. Id cum sentiret imperitus gratiæ hujus, opinatur, universa pariter animæ membra gratiæ comprehensa vi teneri, ac peccatum ex eo prorsus eradicatum; nesciens pleras-

que adhuc animæ partes occupari a peccato. Con-
cesso enim (ut sæpius demonstratum est) gratiam
indesinenter operari, sicut oculum in corpore ;
cum eo tamen nihilominus est verum, simul cum
ea subesse pariter malitiam, latenter mentem fal-
lentem. Qui ergo haud satis novit discernere, quasi
magnum quid jam sit assecutus, magnum aliquid de
se ipso opinatur ; et quasi ultima purgatione ad
purum excoctus sit, inflatur. Sed multum a vero
abest hæc ejus vanissima persuasio. Ut enim præ-
cedens sermo monstravit, ars hæc est Satanæ, quo-
dam tempore de industria se abscondere, ac, quasi
recessisset, intermittere operari quæ solebat ; hoc
spectantis, ut arrogantem sui fiduciam parum
cautis spiritualibus ingeneret. Verumenimvero
qui plantat vineam, haud statim vindemiat ejus
fructum. Neque qui semen in terram jactit, fru-
mentum eodem tempore in horrea convehit. Quid
ergo ? an recens natus infans perfectæ subito in-
crementum adipiscitur ætatis ? Respice in Jesum.
Ex quanta gloria Filius Dei et Deus cum esset Chri-
stus, in quot qualesque perpassiones, ignominiam
et crucem descenderit ; et rursus propter illam
ipsam ejus humiliationem superexaltatus idem
fuerit, adeo ut sedeat ad Patris dexteram. At malus serpens subseminata primo suo susurro in Adam
animo cupiditate divinitatis, in quantam ipsum dejecit ignominiam, illius superbissimi justa punitione
desiderii. Hæc igitur ipse reputans, consule tibi, constituens quantum potes in securo res tuas ; et
stude semper humiliare tuum cor, et illiud habere contritum.

Α τὴν διάνοιαν. Ὁ τοίνυν μὴ διακρίνειν εἰδώς, ὡς μέγα
τι κατειληφώς ἤδη, μέγα τε περὶ ἑαυτοῦ οἶεται, καὶ
ὡς τὴν ἐσχάτην κάθαρσιν συνεσχηκώς τετόφωται·
ἔχειν δὲ τὴν ἀλήθειαν συνηγοροῦσαν αὐτῷ, πολλοῦ
γε καὶ δεῖ. Ὡς γὰρ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, τέχνη
τῷ Σατανᾷ καὶ αὐτῇ· κατὰ τινὰς χρόνους ἐκόντα
παραχωρεῖν, καὶ τὰ εἰωθότα μὴ ἐνεργεῖν, κατὰ
σκοπὸν, τοῦ οἴησιν τελειότητος τοῖς ἀσκουμένοις
ὑποβαλεῖν· ἀλλὰ μὴ ὁ φυτεύων ἀμπελῶνα παραπόδας
λαμβάνη καὶ τὸν καρπὸν· ἢ ὁ σπείρων τὰ σπέρματα
ἐν τῇ γῆ καὶ τὴν συγκομιδὴν εὐθὺς ἐποιήσατο. Τί
δέ ; τὸ ἀρτιγενὲς παιδίον ἤψατο παραχρῆμα τῆς τε-
λειότητος ; Ἀπόβλεψον εἰς τὸν Ἰησοῦν· ἐκ ποίας
δόξης Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὢν ὁ Χριστὸς, εἰς οἷα
πάθη, καὶ ἀτιμίαν, καὶ σταυρὸν κατέβη· καὶ πάλιν
ὅπως διὰ ταύτην αὐτοῦ τὴν ταπεινώσιν ὑπερήρθη,
καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐκάθισεν. Ὁ δὲ γε πονηρὸς
ἄφρις ἐκ πρώτης τῷ Ἀδὰμ ὑποσπείρας θεότητος ἐπι-
θυμίαν, εἰς οἷαν αὐτὸν κατήγαγεν ἀτιμίαν διὰ ταύτης
δὴ τῆς οἴησεως. Ταῦτα τοίνυν αὐτὸς ἐννοῶν ἀσφάλιζε
σεαυτὸν ὅση δύναμις, καὶ σπούδαζε ταπεινοῦν ἀεὶ
τὴν καρδίαν, καὶ συντετριμμένην ἔχειν.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΝΟΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE LIBERTATE MENTIS

LIBER.

209 I. Cum audieris descendisse Christum in in-
feros, et detentas illic animas liberasse, non longe
distare illa ab his, quæ nunc gerentur, puta. Co-
gita mihi sepulcrum esse cor. Ibi cogitationes et
mentes defossas gravi teneri comprehensas caligine.
Venit igitur Dominus ad animas in inferis ipsum
clamore magno invocantes, in profundum videlicet
cordis advenit ; et ibi morti imperans. Dimitte,
ait, clausas isthic animas, me qui possum eas
liberare, ut id faciam orantes. Deinde gravem
lapidem removens superpositum animæ, tumulum
aperit, et quæ vere erat mortua, resuscitat : quæ-

Α'. Ὅταν ἀκούσης, ὅτι κατελθὼν ὁ Χριστὸς εἰς
ᾄδου, τὰς κατόχους ἐκεῖ ψυχὰς ἀνεβρύσατο, μὴ
μακρὰν εἶναι ταῦτα καὶ τῶν νῦν τελουμένων νόμιζε.
Οἶου μοι γὰρ μνημεῖον εἶναι τὴν καρδίαν· κακεῖ τοὺς
λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν καταρύχθαι βαρεῖ σκότει
κατειλημμένους. Ἐρχεται τοιγαροῦν ὁ Κύριος εἰς τὰς
ἐν ᾄδον ἐπιδομένας αὐτὸν ψυχὰς, εἰς τὸ βάθος δη-
λαδὴ τῆς καρδίας, κακεῖ τῷ θανάτῳ ἐγκλεισόμενος·
Ἀνάπεμπε, λέγει, τὰς ἐγκ [εκ] λεισμένας ψυχὰς, τὰς
ἐμὲ τὸν βύσασθαι δυνάμενον ἐκζητούσας. Εἶτα τὸν βα-
ρὸν λίθον διάρας τὸν τῇ ψυχῇ ἐπικείμενον, τὸν τε τάφον
ἀνοίγει, καὶ τὸν ἐν ἀληθείᾳ νεκρὸν ἀνιστᾷ, καὶ τῆς